

આલાક દલાક

(કાવ્યસંગ્રહ)

ચંદ્રકાન્ત રાવ

: પ્રકાશક :

અમ. અમ. સાહિત્ય પ્રકાશન
પુસ્તક પ્રકાશક અને વિક્રેતા
મહાવીર માર્ગ, આણંદ-૩૮૮૦૦૧

Allak Dallak
અલાક દલાક

Collection of Lyrics and Poems
By **Chandrakant Rao - 2010**
Pub. by M.M. Sahitya Prakashan,
Mahavir Marg, Anand - 388001.

© સૌ. કલાબેન સી. રાવ

પ્રથમ આવૃત્તિ : ૨૦૧૧

નકલ : ૧૦૦૦

મૂલ્ય રૂ. :

માયર સેટીંગ્સ Mayur's

સાળપટ ગુજરી સાહિત્યાલય, ગાડોર

આવરણ ચરોતર સાહિત્યાલય, નાન્દિયાદ

પ્રકાશક અમ.અમ.સાહિત્યપ્રકાશન
પુસ્તક પ્રકાશક અને વિક્રેતા
મહાવીર માર્ગ આણંદ

મુદ્રક અર્પણ પ્રિન્ટરી
રાધારસ્વામી ચેમ્બર્સ, ભાલેજ રોડ, આણંદ.

મારાં પુસ્તકોને ઉષ્માભર્યા સહકાર
સાથે પ્રગટ કરનાર
એમ. એમ. સાહિત્ય પ્રકાશન
(આણંદવાળા) શ્રી ચાહુબાઈ...ને

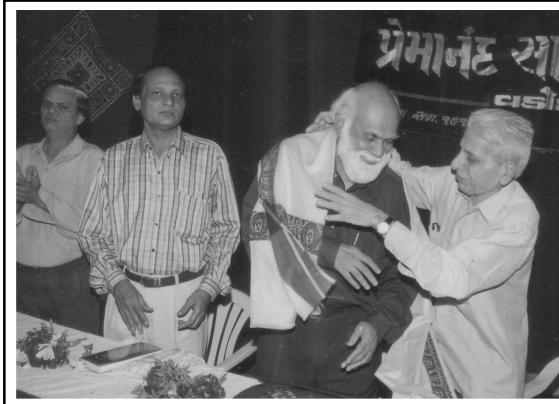
તથા

રનાદે પ્રકાશન (અમદાવાદવાળા)
શ્રી નારેશકાડા અને
શ્રી હરેશભાઈ મોદીને..

સર્વેહ અર્પણ

- ચંદ્રકાન્ત રાવ

શ્રી ચંદ્રકાન્ત રાવની સાહિત્યિક પ્રવૃત્તિઓ

શાયરશ્રી મનહુર મોદી (રનાદે પ્રકાશન)નું
સાલ ઓઠાડી સન્માન કરતા 'પ્રેમાનંદ સાહિત્ય
સભા' (વડોદરા) ના પ્રમુખ શ્રી ચંદ્રકાન્ત રાવ,
બાજુમાં ડૉ. રશીદ મીર (તંત્રીશ્રી, ધર્મક) અને
ડૉ. વિરંચિ ત્રિવેદી.

શ્રી ચંદ્રકાન્ત રાવનાં પુસ્તકો

સાહિત્યકારોના સથવારે લેખકશ્રી ચંદ્રકાન્ત રાવ

તા. ૧૨.૦૩.૦૫ ના રોજ શ્રી ચંદ્રકાન્ત ટોપીવાળાને શ્રી ધીરભાઈ પરીખના અધ્યક્ષપદે પ્રેમાનંદ સુવર્ણ ચંદ્રક એનાયત થયો ત્યારે ડાયસ પર બેઠેલા (ડાયી બાજુથી) શ્રી ચંદ્રકાન્ત રાવ (પ્રમુખ, પ્રેમાનંદ સાહિત્ય સભા), શ્રી ધીરભાઈ (તંત્રીશ્રી, કુમાર) શ્રી ચંદ્રકાન્ત ટોપીવાળા અને ડૉ. પ્રવીણભાઈ દરજુ.

નવલકથા :-

૧. પ્રેમદીવાની (ત્રણ આવૃત્તિ)
૨. આરાધના (ગ્રન્થસ્થ અને ધારાવાહિક)
૩. જેલમ જંપી ગઈ (બે આવૃત્તિ)
૪. સામે કાંઠે શ્યામ (બે આવૃત્તિ)
૫. રમત રમાડે રામ
- ૫-એ. સ્નેહવર્ષા (‘પ્રેમદીવાની’ની બીજી આવૃત્તિ)
૬. કુમકુમ પગલે

વાતસંગ્રહ :-

૧. સ્નેહદીપ	૨. ઘરભણી
૩. આંબાની ડાળ	૪. પીળાં પાંદડાની લીલાશ

કાવ્યસંગ્રહ :-

૧. ગોરી મારા ગામની	૨. જરમર જરમર
૩. અત્યલક દલ્લક	૪. શ્રદ્ધા
૫. સળગી રહી છે સરહદો	

બાળકાવ્ય સંગ્રહ :-

૧. છબદ્ધબિયાં	૨. ચાંદામામા પોળી
૩. મોહન મોરલીવાળો	૪. છુક છુક ગાડી
૫. હસતો રમતો ગાય કનૈયો	
૬. નંદ ઘેર આનંદ ભયો	

- ચિંતન લેખો :- ૧. વિસામો ૨. ગોરસ ૩. દીવાદાંડી
૪. રાખનાં રમકડાં ૫. આસપાસ

લેખકો ભાવકોના પ્રતિભાવો

અમદાવાદ
૬ - ૮ - ૦૯

પરમ સ્નેહી શ્રી ચંદ્રકાન્તભાઈ,

કુશળ હશો. તમારી ‘કુમકુમ પગલે’ નવલકથા મળી.
આમાં ઈતિહાસ અને કલ્પના દ્વારા કથાની સુંદર ભાત ઉપસાવી છે.
એ પ્રસન્ન કરે તેવી છે.

વડોદરામાં તમારી સુંદર સાહિત્યિક પ્રવૃત્તિઓથી પણ વાકેફ
રહું છું. અને તેનો આનંદ અનુભવું છું...

સ્નેહાધીન

કુમારપાલનાં સ્મરણ

(પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાલ દેસાઈ)

જાણીતા લેખક અને પૂર્વ પ્રમુખ,
ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ, અમદાવાદ

શ્રી ચંદ્રકાન્તભાઈની શૈલી રમણલાલ દેસાઈની શૈલી જેવી છે.

પદ્મશ્રી સિતાંશુ મહેતા (‘કુમકુમ પગલે’ ના લોકપણ
પ્રસંગે)

તમે વિવિધ સ્વરૂપે વાર્તા તત્ત્વ પ્રગટ કરો છો એ તમારી
સર્જક તરીકેની ગતિ સૂચયે છે. સરળ છતાં (હદ્યંગમ) ભાવ નિરૂપણ
એ તમારી વિશેષતા છે...તમે શર્ષણે તપ રૂપે આરાધ્યો છે.

પદ્મશ્રી પ્રવીણ દરજી (‘અંબાની ડાળો’ વાંચીને)
શ્રી ચંદ્રકાન્તભાઈ અભિજાત પુરુષ છે. આગળ વધીને કહું

તો તેઓ અજ્ઞતશરૂ છે...તેઓ કવિતા, વાર્તા, નવલ તો લખે છે જ,
પણ પ્રબોધક સંસ્કારી સાહિત્ય ય લખે છે.

પદ્મશ્રી પ્રવીણ દરજી (લુણાવાડા)

(‘વિસામો’ પુસ્તક અંગે પ્રતિભાવ)

તમારી વાર્તાઓ શ્રેયસાધક છે. શૈલીની સરળતાને સ્પષ્ટતા
પણ નોંધપાત્ર છે. અભિનંદન

ડૉ. જયંત પાઠક

(જાણીતા કવિ, લેખક)

(‘અંબાની ડાળો’નો પ્રતિભાવ)

સુરત, ૨૨-૪-૦૩

પ્રિય ભાઈ,

‘જેલમ જંપી ગઈ’ (નવલકથા) સંબંધે વિમોચન વેળા હું
થોડુંક બોલ્યો હતો. મને એ નવલકથા ખૂબ ગમી છે. એની ત્રીજી
આવૃત્તિ થાય તો નવાઈ નહીં. કોઈ ફિલ્મ કંપનીએ એનું પિકચર
ઉતારવું જોઈએ. સફળ ચલાયિત્રની બધી જ સામગ્રી એમાં ભરપેટે
છે. શુભેચ્છાઓ સાથે. –

(ડૉ. રણજિત પટેલ) ‘અનામી’ ના જયશિવ
સમાજના વિવિધ વર્ગમાંથી આવેલ આ વાર્તાઓ સમાજની
રૂઢિઓ, તેના તાણાવાણા, માનવીની સંવેદનાઓ, સંબંધો અને તેની
નાજુકાઈને સ્પર્શી જાય એ રીતે મૂકી છે, તે જ આ સંગ્રહ (પીળાં
પાંડડાંની લીલાશ)ની ખૂબી છે. આ સંગ્રહની વાર્તાઓ માનવીના
મનના ઊંડાણમાં લઈ જાય છે.

(વડોદરા) ડૉ. પ્રદીપ પંડ્યા

(જાણીતા નવલકથાકાર, વાર્તાકાર)

‘પ્રેમાનંદ સાહિત્ય સભા’ના પ્રમુખ શ્રી ચંદ્રકાન્ત રાવ મોટી ઉંમરે બાલકાચ્ચ સર્જન તરફ વળ્યા તે ખૂબીની વાત છે....એમનાં કાચ્ચોમાં વૈવિધ્ય, ગેયતા અને કલ્યાણશીલતા છે.

ડૉ. લવકુમાર દેસાઈ

(નાટ્યકાર, ચિંતક, વિવેચક)

નવલકથાકાર અને વાર્તાકાર શ્રી ચંદ્રકાન્ત રાવ ‘છબદ્ધબિયાં’ દ્વારા બાલકાચ્ચો લઈને આવે છે એ ઘણી મોટી વાત છે. એમાં એમના અનુભવનો નિયોગ હોય.

ડૉ. ચિનુમોદી

(જાણીતા શાયર, વિવેચક, ચિંતક)

બાળ માનસને કેન્દ્રમાં રાખીને, કાચ્ચોના વિષય, ભાષા, ભાવ વગેરેનું ચયન અને પ્રયોગ એટલાં સરળ, સહજ અને સ્વાભાવિક છે, કે ક્યાંય દુર્ભોધુતાનો અહેસાસ થતો નથી.

ડૉ. રશીદ મીર

(જાણીતા શાયર, તથા તંત્રી શ્રી : ‘ધબક’)

હરીન્દ્ર દવે પછી આવી નવલકથા (સામે કંઠે શ્યામ) વાંચવા મળી...રાધા આજીવન કૃષ્ણથી વિરહિત રહી તેમ તમે પણ ‘અલ્યા’ને વિરહીણી મૂકી છે તે વાર્તાકારની સફળતા છે. વચ્ચે વચ્ચે ગીતો પણ રંગ પૂરે છે. નવલિકા લેખક તરીકે તો તમને ઘણા વખતથી ઓળખતો આવ્યો છું. ધન્યાવાદ

(કડી) રામજીભાઈ કડિયા

(જાણીતા લેખક, કડી)

તમારી નવલકથા ‘સામે કંઠે શ્યામ’ વાંચી. અલ્યા અને મૌલિકના અમદાવાદની પશ્ચાદ ભૂમિમાં રચાએલ કથા રસપ્રદ છે. મજા આવી.

સ્નેહાધીન

પ્રિયકાન્ત પરીખ

(લોકપ્રિય નવલકથાકાર)

અમદાવાદ

Dear sir,

We have received a work of which you are the author. In order to process it, we need some data...The information sent by you will be used to distinguish your name from other persons listed in the catalogs of American Libraries. sincerely yours.
(Mrs.) Eunice Stutoman Gupta

Library of congress, south Asia.

‘પ્રેમાનંદ સાહિત્ય સભા’ જેવી ગુજરાતની ખ્યાતનામ સાહિત્યિક સંસ્થાના પ્રમુખ તરીકે કાર્યરત એવા શ્રી ચંદ્રકાન્ત રાવની ખૂબ જ લોકભોગ પાંચ નવલકથાઓ (‘પ્રેમદીવાની’થી ‘સામે કંઠે શ્યામ’) અને ‘સ્નેહદીપ’ જેવા નવલિકા સંગ્રહો ગુજરાતી સાહિત્યને એમનું ઉત્તમ નજરાણું છે.

યશવંત કડીકર

(જાણીતા વાર્તાકાર, કવિ, ચિંતક, વિવેચક)

આપની કૃતિઓથી હું પ્રભાવિત થયો છું. સારી અને સાચી લાગણી આપણો સમાજ સમજે એ જ અભ્યર્થના...સ્નેહાધીન,

બી.અલ.રાવ (અમેરિકા)

તમે ભલે 'ચન્દ્ર' કહેવાયા પણ કાવ્યમોતી ચરનારાયે છો.

રાધેશ્યામ શર્મા

(તા. ૧૧ - ૧૧ -૦૭)

'ગૌરી મારા ગામની' કાવ્યસંગ્રહનો પ્રતિભાવ
લેખક, જાણીતા વિવેચક, ચિંતક)

શ્રી રાવ નવલકથાકાર અને વાર્તાકાર તરીકે ખ્યાત હોવાથી
અને અનેક સામયિકોમાં ઓમની કૃતિઓ પ્રગટ થતી હોવાથી લેખન
નિપૂણતા એમની પાસે હોય તે સ્વીકારી શકાય.

રવીન્દ્ર ઠાકોર

('કિતાબધર', લોકસત્તા જનસત્તા)

સ્નેહી શ્રી ચંદ્રકાન્તભાઈ,

તમે સંસ્કારનગરી વડોદરાની સાહિત્યિક, સાંસ્કૃતિક,
શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓમાં સક્રિયતા દાખવવાની સાથે નવલકથા અને
નવલિકા સાહિત્યના સર્જનમાં રસ દાખબ્યો છે એ અતિનંદનીય
છે.

પ્રા. પ્રસાદ ભણભણ

(જાણીતા વિવેચક, ચિંતક
અમદાવાદ.)

પ્રિય શ્રી ચંદ્રકાન્તભાઈ

આપની સુંદર નવલિકાઓ વાંચી, માણી...નવલિકામાં ખૂબ
જ ટૂંકા વ્યાપમાં ચમત્કૃતિ ઉત્પત્ત કરવી એ અધરૂ કામ છે. આ કણા
આપે સુપેરે સિદ્ધહસ્ત કરી છે. આપ 'પ્રેમાનંદ સાહિત્ય સભા' જેવી
માતબર સંસ્થાના પ્રમુખ છો એ ગૌરવની વાત છે.

નટવરલાલ અમ.ભણભણ

B.A, L.L.B, I.R.S. F.I.C.A. (Advocate)

(મુંબઈ ૨૬ - ૭ - ૦૪)

ગામ, તડકો, આકાશ, પરોઠ, પૂર્વની સિંદુરી રંગી સંધ્યાના
સિંદુરિયા થાસની અનુભૂતિનું કથન શ્રી ચંદ્રકાન્ત રાવની કવિ ચેતનાની
ઉપલબ્ધ છે... 'મેળામાં મહાલતી ગોરી મારા ગામની'... ગતિશીલ
શબ્દચિત્ર રચતી આ શબ્દાવલિની નિર્વાજ પ્રાસાદિક બાની કેવી તો
ભાવસૂચિ રચે છે. કવિ મસ્તરંગી પ્રકૃતિઓના અસખાબથી સ્વસ્થ
દર્શનને નિરૂપે છે. એ કવિ શ્રી ચંદ્રકાન્ત રાવની ચેતનાની ઉપલબ્ધિને
પોંકીએ...

('ગૌરી મારા ગામની' ના લોકાર્થ પ્રસંગે)

(જાણીતા વિવેચક) ડૉ. સુભાષ દવે

ટૂંકી વાર્તા, કાવ્યો, ચિંતન લેખ, રેડિયો, નાટક, બાળ સાહિત્ય,
અને નવલકથા... આ વૈવિધ્યને અંકે કરી સર્જન કેડીએ ચાલનાર
ચંદ્રકાન્ત રાવનાં નિખાલસતા, નમતા અને સાદગી સૌને સ્પર્શી જાય
છે.

ચંદ્રક જોધી

જાણીતા પત્રકાર — ('દિવ્યભાસ્કર' ટેનિક)

'ગૌરી મારા ગામની' કાવ્યસંગ્રહનો ઉજાસભ્યો ઉઘાડ જ
સુંદર શબ્દરચયનાના આવિજ્ઞારથી થયો છે. 'તડકો ભરી લો ગજવે
મારા ગામનો, કેવું ઉજળું અહીં આકાશ છે.' લાલિત્યસભર લયની
શબ્દાળુતા આ કાવ્ય સંગ્રહ ('ગૌરી મારા ગામની')નો થાસ છે... શ્રી
ચંદ્રકાન્તભાઈએ આ કાવ્યસંગ્રહમાં નારીને અનેકરૂપે કાવ્ય સ્વરૂપે
સ્મરી છે અને કંડારી છે. કવિશ્રીએ આ સંગ્રહમાં વિષય વૈવિધ્ય સાથે
હાઇકુ, મુક્તકો, અધ્યાંદસ કાવ્યો, ગઝલો, ગરબા, ગીતો વગેરે આમે
જ કરી એમના વર્ણના કાવ્યો અને કવિઓ સાથેના સંબંધોનું નવનીત
પાથર્યું છે...

શ્રી કીર્તિકાન્ત પુરોહિત

(જાણીતા ગઝલકાર, વાર્તાકાર, ગીતકાર)
યૌવનનું મનોહારી, નિર્મળ, સુભગ, સાત્ત્વિક વર્ણન તથા

ચિત્રાત્મક કાવ્યો વાંચકોના દિલમાં સાધારીકરણનો ભાવ ઉત્પન્ન કરી
જાય છે. કવિ અનુભવે છે તેવો જ ભાવ વાંચકો પણ અનુભવે છે.

પ્રો. રમણભાઈ ૮૫૫૨

‘ગીતાપ્રેમી’ (ગોરી મારા ગામની’નો પ્રતિભાવ)

Dear sri Rao...Thank you for your Tribute to
late u.s.president John F. Kennedy...I have plea-
sure in forwarding it to Mrs. Kennedy, who I am
sure will appreciate it.

Donald To Shea. (Director, united states
information service)

શ્રી ચંદ્રકાન્તભાઈ રાવ,...

‘સ્નેહદીપ’ વાર્તા સંગ્રહમાં સાચે જ શ્રીનાં કલ્યાણકારી અને
મંગલમય સ્વરૂપોના પાવક પ્રસંગ છે. તે સર્વ ગમ્યા, માણ્યા અને તે
માટે આપના સુકાર્યને બિરદાવવા ‘સંસ્કાર પારિતોષિક’ એનાયત
કરતાં આનંદ અનુભવું છું....હાર્ટિક અભિનંદન...

વિહૃલભાઈ પટેલનાં જોહ સ્મરણ
(નિયામક : ‘સંસ્કાર પરિવાર’)

હૃદયોદ્ધગ||૮

મારી નવલકથાઓ અને વાતાંસંગ્રહો કરા સાહિત્યજગત સાથેનો મારો નાતો તો વર્ષોથી અતૂટ રહ્યો છે, પણ ‘અલ્લક દલ્લક’ કરા હું બીજુ વાર કાવ્યસંગ્રહ લઈને આવું છું. જો કે પદ્ધમાં લખવાનો પ્રારંભ તો મેં ૧૯૪૬ની સાલથી કર્યો હતો, પણ એ તો એકડે એકનું ઘૂંઠણા... એ પછી હું સતત ગાધ સાથે પદ્ધ પણ લખતો જ રહ્યો છું. લખતાં લહિયો થાય.

આ સંગ્રહનાં ઘણાં કાવ્યો ‘અખંડ આનંદ’, ‘જનકલ્યાણ’, ‘બીજ’, ‘સંસ્કાર’, ‘દીઃિ’, ‘વૈભવ’, ‘લોકલહરી’, ‘ભરૂભાસ્કર’, ‘બ્રહ્મભહૃ ચુવક’, ‘શુભદા’, ‘સી’, ‘શ્રી’, ‘પુરુતકાલય’ જેવાં લઘ્યપ્રતિષ્ઠિત માસિકો, સામયિકો કે ‘સંદેશ’, ‘લોકસત્તા’, ‘જનસત્તા’ જેવાં દૈનિકોમાં પ્રકાશિત થયાં છે, તો ‘આકાશવાણી’ પરથી ‘કાવ્યધારા’માં પણ ઘણાં કાવ્યો સમયાંતરે પ્રસારિત થયાં છે, એટલે એક રીતે તો એ કસોટીએ ચઢેલાં છે. થોડાં નવાં કાવ્યો પણ આમાં છે જ.

પ્રણાય, પ્રભુ અને પ્રકૃતિ તો કાવ્યના વિષયો હોય જ, આ સંગ્રહમાં ય એ છે. ઉપરાંત ગઝલ, ગીત, રાસ, ગરબા, અંજલિકાવ્ય, બાલકાવ્ય, અભુગીત, મુક્તકો અને હાઈકુ જેવી વિવિધ રચનાઓ પણ આ સંગ્રહમાં છે.

આ કાવ્ય સંગ્રહના પ્રકાશનનું શ્રેય એમ. એમ. સાહિત્ય પ્રકાશન (આણંદ)વાળા શ્રી યાકુબભાઈને જાય છે. એમનો હૃદયપૂર્વક આભાર માનું છું.

રસણ ભાવકોને મારો આ પ્રયત્ન સાર્થક લાગશે તો ધન્ય થઈશ. બાકી, કવિ હોવાનો મારો દાવો નથી ને કવિ કહેવડાવવાનો મને જરાય અભરખો નથી. માટે જ એક કાવ્યમાં મેં કહું છે :

અમે તો ભઈલા અલ્લડરામ,
દુનિયાનો શું અમથી કામ?
અક્કલ ઓછી, ઔદાર્ય અધિક,
વ્યવહારશૂન્ય હું વિશ્વ-પથિક.

મને તો ‘અલ્લક દલ્લક’ કરા મારા મનોભાવ સાહિત્ય પ્રેમીઓ સામદ્ધ મૂકવાનો જ આનંદ છે. ભાવકોના અભિપ્રાયની પ્રતીક્ષા છે.

(વડોદરા)

ચંદ્રકાન્ત રાવ

સી/૧૨, કસ્તુરી નગાર,
માંજલપુર નાકા,
લાલબાગ રોડ, વડોદરા – ૩૯૦૦૦૪
ફોન : ૨૬૫૭૩૫૮

અલ્લક દલ્લક

અણુક્કમાર્ગિકા

ક્રમ	કાવ્યનું નામ	પેજ નં.
૧.	અલ્લક દલ્લક	૧
૨.	અક્ષરનો અમલ કર્યો છે.	૨
૩.	વસંત જગી	૩
૪.	અવાજ આવે કયાંથી?	૪
૫.	પગલાંની લિપિ	૫
૬.	કૂઊ કૂઊ કલશોર કરે	૬
૭.	આપણું તો જૈ એવું	૭
૮.	અતિથિ જેવી વર્ષા આવી	૮
૯.	સહિયર મોરી રે (ગરબો)	૯
૧૦.	હેલી જાણો હેમની	૧૧
૧૧.	વૈષ્ણવજન બન	૧૨
૧૨.	હીરો બની જાય છે	૧૩
૧૩.	દરિયો ભરેલું હાલ	૧૪
૧૪.	વિવિધ રૂપે પ્રગટો છો રામ	૧૫
૧૫.	મેઘાંબર છાયો	૧૬
૧૬.	સંસાર છે	૧૭
૧૬-A	અમને ચૂંટીને	૧૭
૧૭.	દીપ જલાવી રોશની કરીશું	૧૮
૧૮.	આજ છે ને કાલ નથી	૧૯

૧૯. નર્મદ થયું સધળું	૨૦
૨૦. ઝતુરાજ સવારી	૨૧
૨૧. પ્રેમ ગોઠીએ જાગે-જવન	૨૨
૨૨. વૃક્ષ દેવતા	૨૩
૨૩. હૈયે હેત હેમનું	૨૪
૨૪. દીપ પ્રગટે દીપોત્સવીના	૨૫
૨૫. વરસાદે કોરાં અમે તો	૨૬
૨૬. ના નામ કોઈ ઠામ છે	૨૭
૨૭. ઊગે છે તે આથમે	૨૮
૨૮. ચાલશે	૨૯
૨૯. પ્રશ્નો	૩૦
૩૦. મેઘરાજા આવોને	૩૨
૩૧. પેટ્યા દીલડાના દીપ	૩૩
૩૨. ચાંદ પણ શરમાઈ ગયો!	૩૪
૩૩. અંગે અંગે જુદી કહાની	૩૫
૩૪. વાણી	૩૬
૩૫. પીધાં જેર જાણી તો યે ઉગારો	૩૭
૩૬. વીરા તારે આંગણો	૩૮
૩૭. પ્રીતમજી ઘારા	૪૦
૩૮. મુક્તકો	૪૧
૩૯. ઉનાળો	૪૨
૪૦. જરા હળવે હળવે	૪૩
૪૧. તમે આવ્યાં તો	૪૪
૪૨. મારી વસંતે ચૂપ થઈ કોયલડી રે	૪૬

૪૩. પુનશ્ચ હરિ અં	૪૭	૬૩. પ્રતીક્ષા	૭૨
૪૪. પ્રૌઢા પટરાણી સન્મુખ સદેહે	૪૮	૬૪. વિવિધ રૂપે વિલસે વાલમ (બારમાસી)	૭૩
૪૫. લાગે છે!	૪૯	૬૫. મુક્તતકો	૭૪
૪૬. ધરો સુદર્શન કૃષ્ણ કનેયા	૫૦	૬૬. કર્મની રેખ	૭૬
૪૭. તું!	૫૧	૬૭. મૃત્યુ માણ્યું છે.	૭૭
૪૮. ઘેલું ગોકુળિયું!	૫૩	૬૮. ચાર હાઈકુ	૭૮
૪૯. રામ-શ્યામ	૫૫	૬૯. અગમ તત્ત્વ	૭૯
૫૦. ધટનાચક	૫૭	૭૦. જ્યારથી તમે રિસાયાં છો!	૮૦
૫૦-A બે હાઈકુ	૫૭	૭૧. મને યમુનાને આરે	૮૧
૫૧. જલતી અગન જાળ છે!	૫૮	૭૨. શિશ્યને શ્રેષ્ઠ માનું હું!	૮૩
૫૨. દરિયાલાલ	૫૯	૭૩. રંગ ગયો!	૮૪
૫૩. ભક્ત નહિ કાચો	૬૧	૭૪. ચંદ્ર વિજય	૮૬
૫૪. વસંત વગડે	૬૨	૭૫. નૂતન વર્ષ અભિનંદન	૮૭
૫૫. માનવી	૬૩	૭૬. વાદા નિભાઓ ગોપાલ આજ	૮૮
૫૬. વર્ષા	૬૪	૭૬-A બે હાઈકુ	૮૮
૫૭. મન મારું ઘેલું ઘેલું	૬૫	૭૭. નિત તને મળું!	૮૯
૫૮. ચાર હાઈકુ	૬૬	૭૮. આપતાં આપી દીધું	૯૦
૫૯. વસંત બનીને આવ્યાં	૬૭	૭૯. ને ટળતાં તમારા જામ છે!	૯૧
૬૦. રંગની હેલી હો	૬૮	૮૦. મહેન્દ્રિલ મંડાણી	૯૨
૬૧. ઉતારે ભાવ પાર	૭૦	૮૧. છે આનંદ બારે માસ	૯૩
૬૨. વકોક્તિ	૭૧		
૬૨-A ચાર હાઈકુ	૭૧		

૧. અલલક દલલક!

ગુજરાત ધૂમે છે સૂરજ ચાંદો અલલક દલલક,
લાખ સિતારા ફેરફારુંડરી અલલક દલલક!

વિરંચિની રચનામાં ના ટેકો ના ઓખ નજર પડે,
કોઈ જીવો સંગો વસુધા આંટા મારે અલલક દલલક.

ભવ્ય કૃતિ બ્રહ્માની છે સમજવી ના સહેલી,
કશું ન તૂટે કૂટે એમાં, ભલે બધુંયે અલલક દલલક!

કુશળ કારીગાર દુનિયાના મહુલ બનાવે મોટા,
આર.સી.સી.ના પીલર ખોડે, રહે કશુંના અલલક દલલક!

અટપટી દુનિયામાં કિંતુ એક નવતાર ભાણ્યું,
પનિહારીના માથે બેદું જલ ભરેલું અલલક દલલક!

હું તમે કે તો તોઓ, કહો શા હિસાબમાં?
લાખો ગ્રહો બ્રહ્માંમાં, ધૂમે છે જ્યાં અલલક દલલક!

૨. અક્ષરનો અમલ કર્યો છે

તમારી મહેંદ્રિલમાં આવતાં પહેલાં
અમે અક્ષરનો અમલ કર્યો છે,

બે શેરમાં તમને સમાવી મેં

દૃપનો સાગર ભર્યો છે!

પથરને ય ગીત ગવાડતી

કલમ અમારી કમ તો નથી,

નયન-બાણો તૌચ તમારાં

પદિત પણ પાગલ ઢર્યો છે!

શષ્ઠીના શાણગાર સજાવીને

ગ્રાણ પૂર્યો છે પ્રેમના,

અમર કરી અક્ષરમાં તમને

વિયોગનો મેં ભય હુય્યો છે!

મહા સમંદર પાર કરે છે

જહુજે ચઠી લોક જગાના,

કાગળની નાની નાવથી કિંતુ

આ પંગુ સાગર તર્યો છે!

(૫-૨-૬૬)

૩. વસ્તા જગી

વૃક્ષો વૃક્ષો નવપલ્લવ છે,
શોભા ન્યારી વનઉપવનની,
મોર સુગંધે આંખા ડળો
મદ મસ્તીથી કોચલ ગાતી!
વસ્તા જગી નવજીવનની,
અરી ગાયાં નિરાશા-પુષ્પ,
રૂપ રંગો સુવાસિત ફૂલડો,
મેઘધનુષી પતાંગિયાં-પણી.
કેસૂડાનાં કામણ ન્યારાં,
‘કૂડિ’ના કલશદોર મધુરા,
આંગાણા આવી કંતુરાજ સવારી,
નવોઢા સરખી શોલે ધરણી!

૪. અવાજ આવે ક્યાંથી?

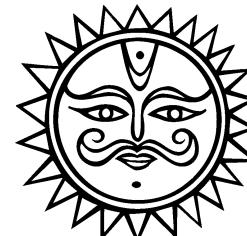
(ગઝલ)

આગાળ પાછળ કોઈ નથી ને અવાજ આવે ક્યાંથી?
ઉપર નીચે ખાલી સઘળું ને જવાબ આવે ક્યાંથી?

કોણ સવારે સૂરજ રૂપે અવનિનો અજવાણો?
ચાંદો ગુમ થાઈ જઈનો પરતા આવે ક્યાંથી?

અગાણિત દીવડા અંધારી રાતે પ્રગાઠતા આકાશો,
કોણ કરે એ રમ્ય રોશની, અણસાર આવે ક્યાંથી?

છોડ ઉપર પુષ્પ બીલીને સુગંધ બધે પ્રસરાવે,
અગમ અગોચર એ માયાનો જ્યાલ આવે ક્યાંથી?

(‘પ્રભર’ જન્યુઆરી-૦૪)

પ. પગલાંની લિપિ

(ગઝલ)

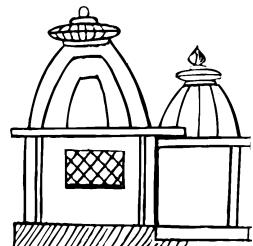
પગલાંની લિપિ વાંચી શકાય તો સારું,
સમયના અક્ષર પ્રીણી શકાય તો સારું.

શતારંજ રોજ નવી ગોઠવો છો તામે,
મહોરાની ચાલ સમજુ શકાય તો સારું.

મંદિર મસ્જિદ આવાસ ઈશનો હોય છે,
નિરાકારની જાંખી કરી શકાય તો સારું.

સંસાર તો રણ સહુરાનું છે પથિક,
આંધી જીવનની આંટી શકાય તો સારું.

બદનામ થઈને કમાયા કરોડો અહીં,
પશ્ચાતાપથી પાપ ધોઈ શકાય તો સારું.

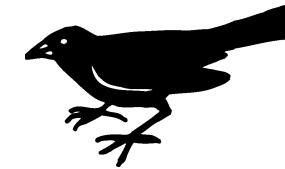
(પુસ્તકાલય)

ક. કૂ..ઉ કૂ..ઉ કલશોર કરે!

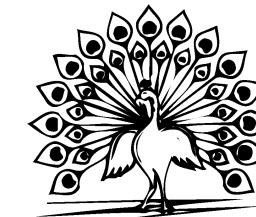
સમજુભ કરતી નાર નવેલી.

મહારાણી સમ આવી રે,
સુગંધ છોળો આગાણ પાછળ
ચોપાસ દીધી છલકાવી રે...

વસંત આવી રાજ આંગાણ આજે!

સત્કાર એનો કરવા આંખો,
'કૂ...ઉ' સ્વરે રહ્યો કૂંજુ રે,
સોડમ્ માદક મોરની પ્રસરી
નવપલ્લવની પૂંજુ રે...

આંગાણ મારે હો વસંત આવી છે!

રંગબેરંગી કૂલડે ફોર્યા છે
વેરાન હૃતાં જે વાડી વગા,
ભમર ગૂજે, કોયલ ટહુકે,
વિરહી જન હેરાન છે સઘણા,
હુયે મારે હો વસંત મહેંકી છે!

કોયલ રાણી ગેલમાં ગાતી
'કૂ...ઉ કૂ...ઉ' કલશોર કરે,
કેસૂડો તો કામણારારો
વરરાજ સમ તોર કરે,
ઝતુની રાણી હો પ્રેમે પ્રગાટી છે!

૭. આપણું તો ભર્ય એવું

આપણું તો ભર્ય એવું,
જે કરે તો કરવા દેવું,
સાક્ષી-ભાવ મનથી રાખી
થાય તો થવા જ હેવું,
આપણું તો ભર્ય એવું.

રોક્યાં કોઈ રોકાય ના,
વાખ્યાં વળો ના જરી,
તો પહૃતી મેલી લપછ્ય,
નામ પરભુનું લેવું,
આપણું તો ભર્ય એવું.

આભને ક્યાં ટેકો છે?
તો ય અધ્રૂર લટકે એ,
ભગવાન જ આધાર સૌનો,
વિશ્વાસે એવા રહેવું,
આપણું તો ભર્ય એવું.

(પુસ્તકાલય)

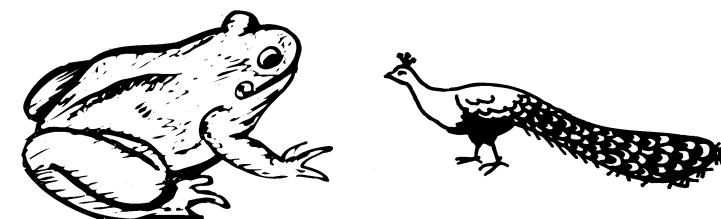

૮. અતિથિ જેવી વર્ષા આવી

જરમર જરમર સંગીત વર્ષાનું
હૈયે સ્પંદન જગવે મીઠાં,
દૂર વસ્યાં તો સ્વજન સાંભરે,
અંતર ઉભરે ભાવ અનુઠા.

કદીક રવ એ ઘેરો બનતો,
ચમકે કદી ગગાન વિશાળાં,
મોર ટદ્ધકે ટેઢુક ટેઢુક,
દાહુર ઝ્રાઉં ઝ્રાઉં ગાતાં.

અતિથિ જેવી વર્ષા આવી
તરસ છિપવવા ઘ્યાસાં દિલની,
સૂકાં નહીં સરવર છલકાવી,
ભરી અજનો રિદ્ધિ લાવી!

૮. સહીયર મોરી રે

(ગરખા)

કન્યાકુંવારી આજ ગરખો કોરાવતી,
આશિષો ભાતા સૌભાગ્યની આપતી.
લટકે પિયુને એ તો લુભાવતી,
સંગોળી પુરીને ચોકને શોભાવતી.
સહીયર મોરી રે દે તાલી.
એક દીવડો ટોડલે ને એક માના ગોખમાં.
એક દીવો પ્રગાહ ચો છે હૈયાના ચોકમાં,
પંખીનું હીતા તો સમાય એની પાંખમાં.
ઘીયુ મરકતો રે મરમ ભર્યુ હોઠમાં
સહીયર મોરી રે દે તાલી.
ગરખે રમવા અહીં અંબે મા આવતાં,
દસવીસ સાહેલી સાથે એ લાવતાં.
ગરખાની રમજટ રાતભર મચાવતાં,
આનંદ ઉમંગો હૈયાં નચાવતાં.
સહીયર મોરી રે દે તાલી.
ગરખાના તાલ તાલે બહુચરમા આવતાં,
કુકુકુટ સવાર થઈ અંગાળ દીપાવતાં,
ભક્તોના ચિત્તને શાતા પમાડતાં.
રમીને રાતભર ભક્તો રીજવતાં,

સહીયર મોરી રે દે તાલી.
શરદ પૂનમની સંગ ભરી રાતડી,
વાલમની સંગ કરી મીઠી બે વાતડી.
માંડશે ગોરાંદ હૈયાની હાટડી,
નંદજીના લાલને રાધા મનાવતી.
સહીયર મોરી રે દે તાલી.

(ભણભાસુકર)

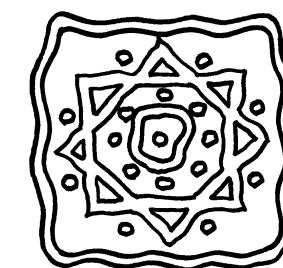
૧૦. હેલી જાણી હેમની!

બેન સ્મરતી ભાઈને
આજે રક્ષાખંધન છે,
ભવોભવનાહેતાનાં
આતો હૃદય-સ્પંદન છે!
સ્નેહનો સાગર સમાયો
કાચા સુતાર તાંતાણો,
આનંદનાં અમૃત રેલાયાં
બેનનાં આશિષ વાંચને.
ધૂળ ભરેતાં બચપનની
યાદો સોનેરી બેનની,
આશિષ બની વરસી રહી
હેલી જાણો હેમની!

૧૧. વૈષ્ણવજન બાળ

ગારીબ જૂંપડે દીપાક એક પ્રગટે,
ભૂખ્યાંજનાનોને સૂકી રોટી જો હે,
વસ્ત્રહીન થથરતા કૃશ કો દેહનો
જૂની પુરાણી કંચા એક ટાંકે,
તો ઓ ઉત્સવ ઘેલા ભક્તારાજ,
તારી રોશની સાર્થક થશે.
તો તારા ગરબે હું અંબા જતો ધૂમીશ,
તારી રંગોળી ઈન્દ્રધનુ શી સજવીશ,
ફટકડાનાં ફૂલોથી વધાવીશ તાને.
નરસિંહ-કથ્યો વૈષ્ણવજન બન તું,
શુભાશિષ મારાં દીપોત્સવીનાં.

૧૨. હીરો બની જાય છે!

(ગજલ)

નિર્દોષ જનો જગતમાં દોષી બની જાય છે,
અજગરના ભરડામાં મૂળક બલિ બની જાય છે!

મૂહીના ચોર દુનિયામાં સળિયા પાઇળ જીવતા,
કાળાં કર્માં કુબોરનાં ધોળાં બની જાય છે!

રક્તારંગિત હાથ ધનિકના મહેંદી થઈને મહેકશો,
ગરીબના નાના ગુનહું ફંસી દોરી જાય છે!

સત્તા ખાતાર સ્વાથીધો, વિશ્વયુક્ત પણ છેઝો,
સંગ્રામે સહુચુ હણનારાં હીરો બની જાય છે!

(શુભદા)

મુક્તાક

પરાયા સુઅદુઃખી, તો હૃતભાગી,
પરાયા દુઃખે સુખી, તો દુર્ભાગી.

૧૩. દરિયો ભરેલું છાલ!

રક્ષા સૂતરનો તાંત્રાણો, તો ય શક્તિનો ભંડાર,
રક્ષા આશિષ લાવે રે!

દેશ વિદેશો ભલે બેનડી, ઓનું દરિયો ભરેલું જ્હાલ
લઈને રક્ષા આવે રે!

“સુખી હજો ભાઈ તું, કુંજર ડોલે તારે દ્રાર,”
બેની આશિષ આલે રે!

“અમૃતાવરસો તુજ આંગાળો વીરા, બાગો કોયલ ટહુકાર
સદા વરસંતા સુવાસો રે!”

મુક્તાક

હિવો હિલમાં કરીએ
અંધારું જશો,
પૂર્વગણો છોડી દઈએ
મન હુળવું થાશો.

૧૪. વિવિધરૂપે પ્રગાટો છો રામ

ઓલા વાહણમાં સંતાયા રથામ,
મેઘરૂપે ધરણી આવો ને,
મારા મનડાના મૌંધા મહેમાન,
આવી અંતરમાં સમાચો ને,
ચાંદા સૂરજના તોજે મુકામ,
અજવાળો અવનિ તમે બધી,
સાતા સાગરના મોજે વિશ્રામ,
ભરતી ને ઓટમાં તામારી ગતિ!
કોયલ કલાપી કંઠે છે વાળા,
સંગીતા ગાય છે વહેતી સરિતા,
પવન કરે તમ આભ્યાની જાણ,
કૂલડે વસંતના મહેંકે કવિતા!
વિવિધરૂપે પ્રગાટો છો રામ,
જગતા દૂઢે તો યે પ્રભુને,
મળો પણ ક્યાંથી તામારું ધામ?
મૂર્તિમાં શોધે એ તો વિલુને!

(શુભદા)

૧૫. મેધાડંબર છાયો

(ગાંગલ)

મેધાડંબર છાયો, ધનધોર ધટા છે;
કદી તાપ કે છાંયો, જીવનની એ છટા છે!

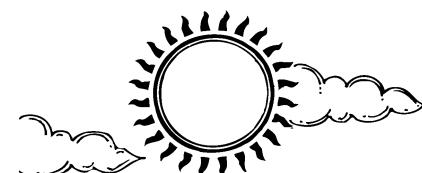
ધન ગારજશો, વીજ ચમકશો નક્કી જાણો,
ઉકળાટ પછી વરસાદ, સાચી એજ મજા છે.

શુષ્ણ હતું સાધણું, વેરાન ભૂમિ ભાસતી,
વરસ્યાં ત્યાં મેહમૃતા, પાસા પડચા છતા છે.

હુઃખ પછી જ સુખ ભલું, તાપ પૂછે વરસાદ;
સુધિનો છે કમ એવો, હર્ષ પછી વ્યથા છે!

મુક્તાદ

આ ધટનાક્ષમ સમજતો નથી,
વરસાદ પછીનો તાપ સહેવાતો નથી!

૧૫. સંસાર છે!

ઘંટી તોના જ બીતા ગાવ, સંસાર છે,
જેની ગરજ તોના થાવ, સંસાર છે!

ગરજે ગધેડાને બાપ ગણવો, વાંધો નહિ,
રોગ મટેથી વૈદ પણ વેરી, સંસાર છે!

મતધારોને મા-બાપ ગણવો, ચુંટણી ટાળવો,
પછી પાંચ વર્ષો વાતા, સંસાર છે!

સિદ્ધાંતાં પાળો વેદિયા જે હોય,
આપણે તો સત્તાના દાસ, સંસાર છે!

૧૫-A અમનો ચૂંટીનો

(મુક્તાક)

અમોને ચૂંટીને તમે ધન્ય થાશો,
કરવી છે સેવા તક એક આપો;
ગારીખી તમારી અમોને કઠે છે,
દઈ વોટ દોસ્તો અમીરાતા સ્થાપો!

(લોકસત્તા - ૧૫-૧૨-૦૩)

૧૬. દીપ જલાવી રોશાની કરીશું

દીપ જલાવી રોશાની કરીશું,
આંગાણ સજશું રંગોળી,
આનંદ ઉલ્લાસો હૈયાં ભરશું,
આવો સૌ સંગાથ મળી.
હળીમળીને ભેગાં રહીશું,
સનેહ હુંચશું ગલી ગાતી,
વેરજેર દિનાવી દઈશું,
સંપે જીવશું હળી મળી.

દીપ-સંકેશને મનમાં ધરશું,
અજવાળે અંધાર હુશી,
જલ જલાવી પ્રકાશ દઈશું,
અમર બનશું સ્વયમ્ભુ મરી.

દીપ જલાવી રોશાની કરશું,
આનંદ ઉલ્લાસો હૈયાં ભરી.

૧૮. આજ છે ને કાલ નથી

નિંદાનો શું ભરોસો?

આજ છે ને કાલ નથી,
સાગર તરતું કાળાણ-નાવ,
કૃયારે દૂબે ભાળ નથી!
પદ, ગાઢી કે બંગલા ગાડી,

કમાયા નરીઓ કે મહેનતા થકી,
ક્ષણભંગુર આ સુખ સધળાં,
કશું પણ ચિર કાલ નથી!

દેશ વિદેશ ભટકી ભર્યા

બેંક તિલોશી દોલતા વડે,
વાપરનારા કિંતુ અના

કોણ હશે કંઈ જાણ નથી!

પતની પુત્રો મિત્ર સંગે

મોજ મનાવી મનભરી,
સ્વભન સરીએ સુખ એ જાણો,
આંખ મીંચાતાં વાર નથી!

નામ શાથ્યતા એક રામનું

પરમ શાંતિ હેનાર છે,
સગાં જ્હાલાં સ્નેહી એવાં:
વૃક્ષને જાણો ડાળ નથી!

૧૯. નર્મદ થયું સધળું

ગાગન ઘેરાયાં વાદળ, વાવંટોળ સપાટો,
તસુવર ડોલે જૂમે ઝીલતાં પવન થપાટો;

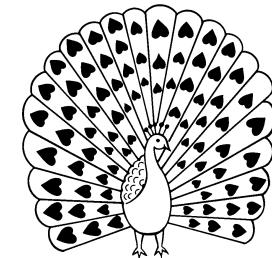
ઉમરી ઉંડે ધૂમરી ખાતી ધૂળ ચઠી આકાશો,
જાંખો સૂરજ ધોળોદા'ં સાગર શાંતિ ત્યાગે!

જબક જબકે વીજળી ચમકે ગગન ધરાળું ગાજે,
ટેહુક ટેહુક ટહુક મયૂરો ફેલડી સંગો નાચે,

આકાશ ત્યાં તોનીએ આબ્યું વરસાદ ઝેપે આખું,
સ્થળ સ્થળ પર જલ ઉભરાયું, હડો વાયો વાયુ;

રસહીન હતું એ સરસ સુંદર નર્મદ થયું સધળું,
સાગરનું જળ વાદળ થઈને ધરા ઉપર વરસ્યું!

(ભવોદધિ)

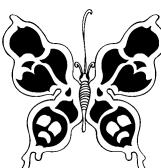
૨૦. અતુરાજ સવારી

વૃક્ષો વૃક્ષો નવપલ્લવ છે,
શોભા ન્યારી વનઉપવનની,

આંબા ડાળો મોર સુગંધે
મદ મરતીથી કોયલ ગાતી!

વસંત જાહી જાણો જીવનની
ખરી ગયાં નિરાશા-પણ્ણ,

ઝ્યા રંગ સુવાસિતા ફૂલડે
પતંગ ઊડતા મેઘધનુષી!

અદ્ભૂત કામણ કેસૂડાનાં,
'કૂઢ' ના કલશોર મધુરા,

આંગણ આવી અતુરાજ સવારી,
વિશવિધાતાની બહિહારી!

૨૧. પ્રેમ ગોઠડીએ જાગે જીવન

સરતા પાણી સરખું જીવન,
સતત વહેતું નિર્મલ જીવન,
આડસ અગાણિત મારગ આવે,
ખડક વીંધીને ધપતું જીવન.

કંડ વૃક્ષો પંખી કલરવ,
ગીતા ધખકું ગુજરું જીવન,
જરણું નાનું સરિતા રવર્દ્ધે
વિકસે, વૃદ્ધિ પામે જીવન.

પશુ પંખીની ચ્યાસ છિપાવી,
પરોપકારે પોકાતું જીવન,
પનિહારી નિત પાણી આવે,
પ્રેમગોઠડીએ જાગે જીવન!

ખોતાર ખેડુ મોલ સુકાતા,
મેઘ વરસતાં લીલું જીવન,
ઉખડખાયડ મારગ કાપી.
અંતે સાગર ભળતું જીવન!

(પુસ્તકાલય)

૨૨. વૃક્ષહેવતા

(પચ્ચિવરણીય અછાંડસ)

ખરે બપોરે, ભર ઉનાળે જરા,
વૃક્ષના વનમાં જઈ બેસજો તો ખરા,
વૃક્ષનો મહિમા ત્યારે આપોઆપ.
સમજશો, અનુભવારો ને ગવાશો.

એમ થાય તો -

તમે એક વૃક્ષ જરૂર વાવજો,
વા કોઈ વૃક્ષને પાણી પાજો.

પેલા કામણારા કંસૂડાનાં

શોભાં, શાન ને શોકૃતા
વૃક્ષહેવની જ દેણા છે.

ગુલાબંધ ફળકૂલ દેતાં તરફર
સ્વચ્છ તાજુ હુવા આપી.

તમારાં ફેઝાંને સ્વરથ રાખશો,
અથી તમે દીર્ઘયુ બનશો.

વૃક્ષની શાખા કો અંધની.

લાકડી બની અને સહાય કરશો;

મૂતકોના અગ્નિ સંસ્કાર કરી
સ્વયમ્ભુ બળી, ભરમ થઈ

ઓ પરોપકારી વૃક્ષ ધરતીમાં ભળશો.

તો હુવે તો તમે વૃક્ષ વાવશો જ;

કારણ કે તમે માણસ છો.

(શુભદા)

૨૩. હૈયે હેતા હેમનું

ભાઈ આવ્યો યાદ,

હૈયું ભરાયું બેનનું,

અરમર વરસી આંખ,

હૈયે હેતા હેમનું!

લીધો સુતર તાંતાણો,

નોહુ સરિતો જખોળ્યો,

'દીર્ઘ સુખી હો સંસાર'

શુભાશિષથી એ મદ્યો!

પહોંચ્યો ભાઈને દ્રાર,

રમરણ જગ્યાં બચપનનાં,

હેતો બાંધ્યો હુથ,

'અંડ સૌભાગ્ય બેનનાં'

(શુભદા)

મુકૃતાં

ખીલતી કળીને સુગંધે ભરી,

કમાલ કેવી ગ્રલુ તો કરી!

૨૪. દીપ પ્રગટેદીપોત્સવનીના

ભૂખ્યાનો બો રોટી દઈએ,
ખાસાનો પાઈએ ઠંડું જો જલ,
દુઃખીયાનો આશ્વાસાન આપી,
પાસો બેસાઈએ બો પાંચ પલ,
તો પ્રત્યક્ષ થાય ગ્રલુ સ્વયમ્ભ. ॥
આનંદ ઉત્સવ હૈયે પરમ
વ્યાપે, ગીતા ગુંજે પ્રેમનાં,
માનવતાનાં તોજ રેલાય ત્યાં
દીપ પ્રગટે દીપોત્સવનાં.

૨૫. વરસાદે કોરાં અમે તો...

વરસાદે કોરાં અમે તો જાકળમાં ભીજયા રી,
બાહ્યાંખર છોડી સધળા, લોક હૈયે સમાયાં જુ.
છોડ વાવી જતન કીધાં, ઉધાન અમે સજાવ્યો રી,
સુંદર ફૂલે સુગંધિત ઝડો સંસાર-ખાગ બનાવ્યો જુ.
ભરમ પતંગા આવી ચૂમતા પુષ્પે પુષ્પે ફરતા રી,
'લેવું ન કો' નું, સૌને દેવું' ગીત એવાં ગણગણતા જુ!
સંસાર-ખાગમાં શોભિતા ફૂલડાંએ દેશ-વિદેશ રિજાવ્યા રી,
વરસાદે કોરાં અમે તો જાકળમાં ભીજયા જુ!

૨૬. ના નામ કોઈ ઠામ છે

(ગઝલ)

વિશ્વના ઉદ્યાનમાં એ ઘડીનો જ મુકામ છે,
પારકા પ્રાસાદની મારે ગરજ શું કામ છે?

શ્રદ્ધા વિના ધર્મના ખોટા બધા વિખ્વાદ છે,
મંહિરમાં રહીમ મારા ને મસ્જિદમાં રામ છે!

ઉપર નીચે આજુભાજુ નજર પડે ત્યાં કોઈક છે,
બ્રહ્માંદ્ર ચલાવે વિશ્વનો છતાં એ બેનામ છે!

જન્મથી મૃત્યુ સુધીની સફર ના લાંબી દૂંકી,
ખેલ પતાવી પોતાનો નટ જાય બીજે ગામ છે.

પુરશી પર બેઠેલા બધા સેવા સ્વભેય કરતાનથી,
સ્વીસ બેંકમાં સત્તાધોના અઠળક બેનાભી દામ છે!

પીધા વિના ચનશોટમને શીદ ચઢ્યો છે આટલો?
ભડકે બળોજઠરાન્નિ ભૂષણાને હળતા તમારા જામ છે!

ચાદ રહે જલીમો અંજમ બુરો આવશો,
ગારીબોની ‘હાય’ ઉપર ના નામ કોઈ ઠામ છે!

૨૭. ઊરો છે તો આથમે

(ગઝલ)

દૂખતો ભાળી ભાનુને પંખી નીડ તરફ કર્યા,
લાલઘૂમ સૂરજનો ડોળો જોઈ બાગો ફૂલ અયા!

પંક્તિના બનાવી પાંચની કે...ક, કે...ક કરતાં ઉડે,
સાથી પંખીડાં બીજાં ઘણાં માળે હશે ટોળે વળ્યાં!

દૂખરો સૂરજ પશ્ચિમે થોડી જ કાણોમાં હવે,
અંધારાની આણ માની લોક ઘર ભણી વળ્યાં.

ઉરો છે તો આથમે, એ સત્ય સૂરજ સૂચવે,
પુનઃ પ્રભાતો ઉરાવાના વાયદા એણે કર્યા.

ચંદ્ર હવે ઉરાતો હશે પૂરવમાં એ શી અભર?
આકાશમાં તો ચાંદ સૂરજના કઢી ભેગા મળ્યા!

આથમવું નો ઉરાવં ઘટનાકુમ એ નિત્યનો,
ઉદ્દ્ય અને અસ્તા વેળા સમાન રંગ સૂરજે ધર્યા.

(શુલદા)

૨૮. ચાલશો

(ગજલ)

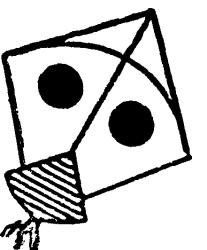
એક જૂડો વાયદો કરો, ચાલશો,
લાલ વળારનો લોલ કરો, ચાલશો.

સ્વૂર્ય તો નિતા ઊડો એના સ્થાન પર,
તમે મન ફાવે ત્યારે ઊડો, ચાલશો.

કઢી પતંગ જેમ ઊડો ના આકાશમાં,
ધરતી જોડે સંબંધ જોડો, ચાલશો.

રાત આખી ઈંતજરને સવારે નિઃસાસા,
તમે કઢી રાહુ તો જુઓ, ચાલશો.

(‘લોકસત્તા’ દૈનિક)

૨૯. પ્રશ્નો

પ્રશ્નો પ્રશ્નો અઠળક પ્રશ્નો,
આગળ પ્રશ્નો પાછળ પ્રશ્નો,
ઉપર પ્રશ્નો, નીચે પ્રશ્નો,
આજુ બાજુ મારી પ્રશ્નો!

એક ઉકેલું દસ પ્રગટે છે,
મુંજવી નાખે મનને પ્રશ્નો;
પતિ પૂછે પત્નીને પ્રશ્નો,
સતીને પણ સ્વામીના પ્રશ્નો,
મજૂરને માલિકના પ્રશ્નો,
પ્રધાન-પ્રજાના આપસ પ્રશ્નો,
નિર્ધનને રોટીના પ્રશ્નો,
ધનિકને સરકારી પ્રશ્નો,
‘અધિક કમાયા લાવ્યા ક્યાંથી’,
ઈન્કમ ટેક્ષના અઠળક પ્રશ્નો,
ભૂખ્યાને ભોજનનાં ફંઝા,
ધરાયાને પચવાના પ્રશ્નો.
‘દવા કયા હાકતરની કરવી?’
માંદાને મન આવા પ્રશ્નો.
તંત્રીને પ્રશ્નો, મંત્રીને પ્રશ્નો,
પ્રમુખને સત્યોના પ્રશ્નો.

પાછળ)

પ્રશ્નો વચ્ચે જીવતો માણસ,
બી. પી. વધે. તો વધતા પ્રશ્નો,
સુલજવા ભથતો પાણીનાં પ્રશ્નો
પ્રશ્ન બનીને ફરતાં માણસના.
મરતાં પણ ના મરતા પ્રશ્નો!
ઉત્તર શોધે તો વધતા પ્રશ્નો,
આગા સમો છે જલતો માણસ!
ઉત્તર માટે સદા ભટકતો
પ્રશ્ન બનીને મરતો માણસ!

ચૂંટણી પછી

જીતેલા જલસા કરે,
હારેલા લડી મરે!

30. મેધરાજ આવોને

ઘનધોર ઘટા ગાજાં છાઈ પણ બુંદ ના વરસે,
ધી.... ધી.... પુકારેચાતક પંખી વ્યાકુળ થઈનેતરસે,
કૂર થયા શીદ આટલા આજે, દ્વા જીવ પર લાવોને,
ઘ્યાસી ધરતી કહે પોકારી, મેધરાજ આવોને.

વરસો ત્યારે વરસો છો એવા રેલમછેલ ઘોપાસ કરો,
નહી સરવરની મર્યાદા તોડી જનમાલ ખુવાર કરો,
રંક રાય સૌ વ્યાકુળ આજે ખેડૂને ના સત્તાવોને,
ઘ્યાસી ધરતી કહે પોકારી મેધરાજ આવોને.

ઘણીભર્યાશ્યામલહે વાદળ ધરતીની ઘ્યાસ છિપાવો,
દૂર્થી દર્શન દો છો શીદને જરા નજદીક તો આવો,
થોડા હિવસ કૃપા કરી પછી જ્યાં ચાહો ત્યાં જાઓને,
ઘ્યાસી ધરતી કહે પોકારી મેધરાજ આવોને.

૩૧. પેટ્યા દિલડાના દીપ

ગગનને ચોક રાસ રમ્યાં વાદળ ને વીજ,
ઝબકારે વીજળીના ચમક્યા આકાશીદીપ,
અંધારી રાતલડીનાં અજવાળાં અગામ શાં,
કહી બિહુમણાં તો કહી સોહુમણાં!
પૂરણ એ રાસ ભયો આસો અજવાળીયો,
ગગનનો દીવડો મારા ચોકમાં ઉત્પારીયો.
રાધાનાં રૂસણાં ને કાનાની વાંસળી,
ગરબે રમવાને આજ ગોરાંદે નીસરી,
સોળે શાળગારથી અંગાને દીપાવતી,
નયનના નાચથી દિલડાં લુભાવતી,
ઠમક ઠમક ઠમ લચકતી ચાલતી,
મરમે બોલ બોલી મલકતી એ મહાલતી.
નગરનાં નર નાર વિના કોઈ રોકટોક,
વૃદ્ધ્યો યુવાન બાલ, બાડી ન કોઈ લોક,
ઘેલી સૌ ગોરી જાણો રમજુમતી રાધા,
રમણ ચડી આજ હૈથે મહમાતાા.
પેટ્યા દિલડાના દીપ ગરખાની સંગસંગ,
રફિયાળી રાતના રસભીના રંગદંગ!

(‘શ્રી’ ગુજરાત સમાચારનું પાકિક)

૩૨. ચાંદ પણ શરમાઈ ગયો!

(ગાંઝલ)

દૃપ તમારું જોઈ રસીલું ચાંદ પણ શરમાઈ ગયો,
ઈન્સાનની શુંવાતા, સ્વયં લગવાન પણ ભરમાઈ ગયો!

કામજુગારી કાયા તમારી જાણો દૃપનો દરિયો,
પ્રેમધેલો ભરમર ભોળો કમળમાં કરમાઈ ગયો!

સ્મિતા ઝબકતા તારા સરખું, તો યે ઘાયલ કરતું,
ગુસ્સો તમારો વીજ ઝબકારો, તોજે હું અંજાઈ ગયો!

કોયલ જેવો કંઠ મધુરો વસંત ભીલવે વગડે,
અટપટી અવર વાળીમાં શિકારી સલવાઈ ગયો!

મજખૂતા મનનો મર્દ માનવ હું, ડરું ન તોપ-તાલવારે,
નયન-બાણો તો ય તમારાં, ગંલીરપણે ઘવાઈ ગયો!

ચંચળ પગલે ચાલો ત્યારે, ધરતી મહેકી ઊંઠે,
તમને ભાળી સૂરજ ક્ષણભર, ક્ષિતિજે સહમાઈ ગયો!

(શુભદા)

૩૩. અંગો અંગો જુદી કહાની

રાતી રાતી આંખો તારી,
રાતા રાતા બે ગાલ,
શ્યામ સેથે રાતું સિંહુર,
શરમીલી ધીભી ચાલ.
આંખે ભર્યો ઉજગારો
ને ગાલે લાલ નિશાન,
વિભરયેલી લટ પર લટકે
ગુલાબ ફિકુ લાલ!
અંગ અંગ જુદી કહાની,
રંગ ભલો એક લાલ,
રૂપ રંગ આવાં તો તારાં
હૃતાં નહિ ગઈ કાલ!
અંગાઈ લેતાં તુજ અંગોમાં
સૂતી જાડી જવાની,
મીરાં જન્મી તારામાં ‘અલ્યા’
થઈને પ્રેમદીવાની!!!

૩૪. વાણી

કાળી તોયે પ્રિય બની ગઈ
કોયલ કંઠની ભીઠાશથી,
કંટક છતાં પ્રભુને કંઠ
ગુલાબ શોલે સુવાસથી.
મધુરવાળીએ સુગંધ પ્રસારે
માન પ્રેમ એ પામશે,
કંડુ વચનથી અપ્રિય થનારા
કંટક મારગ વાવશે.

(‘સાગર’-માર્ચ-૬૫)

અહો માતા અંધે સ્તુતિ હું કરું છું,
નમાવી શિર તુજ પાયે પડું છું,
દ્યાળુ જનની દુઃખથી ઉગારો,
તમે એક માતા આધાર મારો!

(પ્રાર્થના)

અહો માતા અંધે સ્તુતિ હું કરું છું,
નમાવી શિર તુજ પાયે પડું છું,
દ્યાળુ જનની દુઃખથી ઉગારો,
તમે એક માતા આધાર મારો!

મદમાં અમે અંધકારે દૂખેલાં,
અશાનતાને અંકે સૂતોલાં,
કૃપા કરી ઘેનમાંથી જગાડો,
તમે મા દુર્ગા આધાર મારો!

ભક્તિ ન જાળું, ઉપાસના હું,
પુજા પઠન કર્યાં કરી શકું છું?
માથે ભમું લઈ દુઃખનો હું ભારો,
તું છે માતા લક્ષ્મી આધાર મારો!

કુદુંખ કબીલે હિન રાત માયા,
સુખ પામવા મેં ઘસી નિજ કાયા,
સંસાર તો યે રહ્યો સાવ ખારો,
તું છે માતા કાલી આધાર મારો!

કલ્યાણ ચાહું સ્વજન સેહી ઓનું,
વેરી ન માનું કદી કોઈને હું,
અસત્ય દૂખવી સતને જ તારો,
ગાયત્રી મા એક આધાર મારો!

અલલાલ દલલાલ

૩૭

૨૯

અહો માતા અંધે સ્તુતિ હું કરું છું,
નમાવી શિર તુજ પાયે પડું છું,
દ્યાળુ જનની દુઃખથી ઉગારો,
તમે એક માતા આધાર મારો!

પવિત્ર નિર્મલ જીવન ના છે,
નથી ભૂલ કીધી એવું ય કર્યાં છે?
પૂનિત પગલે તો યે પધારો,
મા પાર્વતી એક આધાર મારો!

સેવા મહીં સ્વાર્થ મારો સદાયે,
નિષ્ઠામ ભાવે કર્યાં કામ ના મેં,
પીધા જેર જાળી, તો યે ઉગારો,
સંતોષી માતા આધાર મારો!

પ્રાર્થી તને બાલ આશિષ યાચે,
સમૃદ્ધિ શાંતા સૌ કાજ મારો,
જગત જનોના દુઃખ સૌ નિવારો,
અહો વિશ્વદેવા આધાર મારો!

('ભદ્રભાસ્કર' સાટે-ઓક્ટો, ૬૮)

અલલાલ દલલાલ

૩૮

૩૫. વીરા તારે આંગાણો

રક્ષા જાજે ભાઈ તણા તું દેશ જો,
સંદેશો મુજ કહેજે ભાઈને,
દૂર વસ્તી તમ બેની સમરે આજ જો,
હૈયે સાગર ભરતી ભાવની.
મુજ હાલરડે ઉંઘતો જાલા વીર તું,
ખેલ કૂદમાં મારે સંગ હો,
કદી હૃદીલો થઈને રોતો ભાઈ તું,
આચું તારાં લુંછતી બેની.
ચુંબન કરતી ગાલે તારા પ્રેમથી,
કુસુમ સસું ખીલતું ત્યારે મુખ્યુ!
ભલે વસી છે બેન હવે વિદેશ જો,
તો ય ધરી ના ભૂલતી ભાઈને!
સ્નેહ, શાંતિ-વર્ષા વીરા ધેર જો,
કીર્ધ જીવન કીર્તિમાન હો.
સુખના સૂરજ વીરા તારે આંગાણો,
જીંગો દુઃખના ના કદી હિન જો.
રિદ્ધિ સિદ્ધિ ભાઈ સઢા તું પામને,
રક્ષા છે મમ હિલનો દોર રે!

(‘ભણભાસ્કર’ ઓગાષ્ટ-સપ્ટે.-૬૫)

૩૭. પ્રીતમજુ પ્રારા

(૦૩૧)

તમે કરો જો મેઘનો ટંકાર વાલમજુ મારા,
હું રે પરધી રહું દેલને ટહુકાર પ્રીતમજુ ઘારા!

તમે ચમકો જો વીજને જબકાર વાલમજુ મારા,
હું ચળકી રહું વાદળની ધાર પ્રીતમજુ ઘારા!

તમે પધારો વર્ષા સ્વરૂપ વાલમજુ મારા,
હું રે ધરું ત્યાં ચાતકનું ઇય પ્રીતમજુ ઘારા!

તમે ટમકો જો તારાને તેજ વાલમજુ મારા,
હું તો બિછાવું હૈયાની સેજ પ્રીતમજુ ઘારા!

તમે શોભો થૈ ગણનો ચાંદ વાલમજુ મારા,
હું રે પ્રગાટ થાઉં પોયણાને પાંદ પ્રીતમજુ ઘારા!

તમે રેલો જો બંસીને સૂર વાલમજુ મારા,
ઘોલી ગોપી થઈ નાચું ચકચૂર પ્રીતમજુ ઘારા!

(‘અખંડ આનંદ’- જૂન-૧૯૭૬)

૩૮. અચરજ

એક સાથે રહેતાં બે ઢોર પણ લડતાં નથી,
પરિચિતોને તો પોળનાં કૂતરાં પણ ભસતાં નથી,
ચાંદ પર પહુંચનારા માનવીનું અચરજ જુઓ,
ધર્મને નામે પડોશીને રહેસતાં ય ડરતાં નથી!

દ્રાર્ષા

ખૂંધી જુઓ ઈતિહાસને
ભૂતકાળની વાતો જરા,
રાજધિરાજો આ વિશ્વના
શું હતા, શું થઈ ગયા!

પુરકાર!

ખૂંખ લડયા અંગ્રેજો સામે,
ઘરુંધી વેઠી છે જેલો,
પુરકારે તોના આજે
અમે પામ્યા છે મહેલો!

૩૯. ઉનાળો

જલતાં ઉનાળો બળતાં ઉનાળો,
સાધુ સમો છે તાપતાં ઉનાળો!

રાજી મટીને સંસાર ત્યાજી
વેરાન કરાડે શ્વસતાં ઉનાળો!

સ્થિતપ્રશ્ન શાની સમો શાંત યોગી,
દુઃખો સાહીનો હસતાં ઉનાળો!

સાથી સ્વજન સૌ છોડી ગયાં તાં
કંસૂદિયો રંગ સાજતાં ઉનાળો!

સોઝમ પ્રસારી સૂતાં આમુકુંજે,
કોચલ કંઠે ટહુકતાં ઉનાળો!

જિસમ જલે પણ ફરિયાદ ના કંઈ,
મૃગજળે લસલસતાં ઉનાળો!

વર્ણના ચાહક જણો નહિ કે -
વાદળનો હે છે જલ તાં ઉનાળો!

(‘રમીસાંજનાટહુકા’)

(‘ખુંધ કવિ સભા’ના કાવ્યસંગ્રહમાં ગ્રાન્ટ-૧૬૬૭)

૪૦. જરા હળવે હળવે

તમે ચલો તો ધરણી દુઃખાય,
જરા હળવે હળવે.

તમે હાલો તો પવન મુંજાય,
જરા હળવે હળવે.

તમે બોલો તો કોયલ ભરમાય,
જરા હળવે હળવે.

ધૂઘટ ખોલો તો ચાંદો શરમાય,
જરા હળવે હળવે.

તમે હસો તો જરણું શોખાય,
જરા હળવે હળવે.

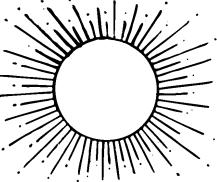
હૈયે વસો તો ધડકન રોકાય,
જરા હળવે હળવે.

તમે સૂવો તો સૂનું જગા થાય,
જરા હળવે હળવે.

આંખ ખોલો તો અવનિ ભલકાય,
જરા હળવે હળવે.

તમ ખીંચો તો સૂરજ જંખવાય,
જરા હળવે હળવે.

ઘડી રીજો તો ત્રિલોક હરખાય,
જરા હળવે હળવે.

થાવ પરાયાં તો હૈયું હિજરાય,
જરા હળવે હળવે.
ખનો મારાં પુલકિત ઉર થાય.
જરા હળવે હળવે.

(‘કાચધારા’માં આકાશવાણી
વડોદરા-અમદાવાદ પરથી પ્રસારિત.)

૪૧. તમે આવ્યાં તો...

(ગાઝલ)

તમે આવ્યાં તો રજુમાં ય વરસાદ થયો,
શરી સાવ સૂની હૃતી, તો ય એક સાદ થયો!

દુઃખ અમને કોઈ પડચું, નવાઈ એની ના જરા,
તમને જોઈને કિંતુ, દૂર બધો અવસાદ થયો!

બ્યવહારડાહ્યા લોક જગના સદા એમ પૂછચા કરેઃ
'લયલાપાછળપાગલભની મજનુંશીદ બરખાદ થયો?'

વિરહ સહ્યો સ્વજનનો, સ્વાભાવિક ના કોઈને,
ભર રજુમાં પાર્થને જુઓ શો વિષાદ થયો!

સૂની ગલી વૃંદાવનની સજીવન સહુસા થૈ ગઈ,
રાધાને પ્રિય વાંસલડીનો જ્યારે મધુરો નાદ થયો!

દિલ મારું કારણ વિના ગલાનિભર્યું રહેતું હતું,
આટલો હસ્તાંતો તો હું, તમારા આવ્યા બાદ થયો!

(‘ધંદક’)

૪૨. મારી વસંતો ચૂપ થશે કોયલડી રે!

મારી વસંતો ચૂપ થશે કોયલડી રે!

હવે જવાની વાર, ના રહી છે લગાર,
બંધ થશે ઘડીમાં આ આંખલડી રે!

મારી વસંતો ચૂપ થશે કોયલડી રે!

આજે શાસ ખન્યા છે ઉચ્છ્વાસ,

મારી આશ નાખે છે નિઃશાસ,

હવે કહેવી શું હૈયાની વાતલડી રે!

મારી વસંતો ચૂપ થશે કોયલડી રે!

આજ આંખો બની છે અંગાર,

રહ્યાં તોજ ના એમાં તો લગાર,

હવે દિન દૂબે થશે રાતલડી રે!

મારી વસંતો ચૂપ થશે કોયલડી રે!

મિત્રો સ્વજન પ્રિય મુજ દારા,

સૌને જુહાર ઝાંઝા છે મારા,

રડી ના કરશો આંખ તામે રાતલડી રે-

મારી વસંતો ચૂપ થશે કોયલડી રે!

આજ છેક છેલ્લી એક વાર

સાખી સજી લે સોણ રે શણગાર,

અંગો ઓઢી લે મંગાલ ઘાટલડી રે,

મારી વસંતો ચૂપ થશે કોયલડી રે!

૪૩. પુનાશ્રણ હરિ ઊં

નૂતન વર્ષો સુખ શાંતિ હરિ ઊં
ભૂતકાળ ભૂલીને પુનશ્ર હરિ ઊં.

વિભનો વિદારી અમૃતા વરસાવો,
વીત્યું તો વિસારી પુનશ્ર હરિ ઊં.

ગ્રીજમ ગુજરી, હો શરદ સોહમણી,
મધુરે મન હો પુનશ્ર હરિ ઊં.

વર્ષા વારિએ મીટાવી મલિનાદા,
વિશુધ્ય વાટે પુનશ્ર હરિ ઊં.

પંકે પ્રગાટચાં પાવન પંકજ,
પાવિત્ર પગલે પુનશ્ર હરિ ઊં.

ભર્યો સરોવર હંસ વિહુરતાં,
હળવે હૈયે હો પુનશ્ર હરિ ઊં.

અમાસ આથમી, ઉદિત નવ ભાણા,
ઉધાનો ઉજસો પુનશ્ર હરિ ઊં.

(‘અખંડ આનંદ’ નવેમ્બર-૮૦)

૪૪. પૌઢા પટ્રાણી સંમુખ સદેછ

(વર્ષાકાવ્ય)

યૌવના મટી અધેડ ભર્ય,
વર્ષા હવે તો ડાહી થઈ.
ઘૂઘૂ કરતી ભાગમ ભાગ,
હવે ચાલે મયૂરી ચાલ!
ગગન ગજવતી કાળું તન,
ગૌરી હવે દીપે ગગન.
આંખ આંજતી વીજ સ્વયમ્,
હવે ઠારતી નેહ-નયન.
કદી વરસતી સાંખેલા ધાર,
હવે વરસે જરમર ધાર!
સૂકી ભૂખી ધરા રીજી,
છલકાવ્યા છે જલના નિધિ,
છાઈ હરિયાલી વસુધા દેહ,
પ્રોઢા પટરાણી સન્મુખ સદેહ.
ધાનના દગલે ધરા ભરાઈ,
જય હો દેવી વર્ષા માઈ!

૪૫. લાગે છે!

(ગાંધલ.)

અમના આવ્યાનો અહીં, આણસાર લાગે છે,
ભર્યો ભર્યો તોથી ૩ તાં, સંસાર લાગે છે!

હવાએ આવી કાનમાં, ધૂપી રીતો પૂછું મને:
'હદ્યના દ્વાર પર તારા, કોનો સંચાર લાગે છે?'

વિયોગમાં વર્ષો વીત્યાં, પણ વાત વિસારે નાપડી,
સહરામાં આજ તોથી, મેઘ મૂશળધાર લાગે છે!

રતા હિવસ ખ્વાબ જેનાં, સ્વખમાં જોયાં હતાં,
અવતિ પર ઓચિંતો તેનો, થયો અવતાર લાગે છે!

કરવતો બદલી રાતભર, યાદમાં જેની સંદા,
આવી સૂતો છે સોડમાં, મને ઓ યાર લાગે છે!

ચાંદ જાણો ઈંદનાં, સ્વયં ધરા પર ઉતાર્યો,
'મુખારક હો, મુખારક હો, બધે શોધાર લાગે છે!'

૪૬. ધરો સુદર્શાન કૃષ્ણ કનૈયા

આધિ વ્યાધિ ઉપાધિથી.

સંસાર પીડાતો કાનજુ ઘારા,
આનાચાર આદર્શ છે સૌનો

સત્તા બચાવો, મોહન જુલાલા!
રાયક્ષલ બોંખ ધડકા વચ્ચે

ધડકતા હૈયે જુવે જનતા,
દીતા-દીધા વચ્ચનબદ્ધ છો,

જન્મ હું તો લો નંદ દુલારા!
રક્ષા સાધ, ભક્ષો દુર્જન

અવતાર લઈ બંસી બનૈયા,
પાપાચાર ભરી પૃથ્વી છે,
ધરો સુદર્શન કૃષ્ણ કનૈયા.

૪૭. તું!

તું સરિતા
કે જીવતી કવિતા?

ફૂલ કો વનનું
યા અંગ મુજ તનનું?
કોધભરી કલાકૃતિ,
મૂર્તિ માર્દવ મહી વા?
રીસની રાણી.
કે ગ્રેમની પટરાણી?
વજ ઈન્દ્રનું
યા દેવી દ્યાતાણી?
સ્વર્ગની અપ્સરા
આવી વસુંધરા,
પૃથ્વી મહીંથી.
વા પ્રગાટી શું સીતા?
રસભર્યુ તું પદ્ધ
યા કાબ્ય ભૂલવતું ગધ?
ટોચ હિમાલયની.
કે ઝીણ મલયની?
ગુરુ કે શિખ્યા મારી,
સહુયરી વા જીવનની?

સમજું ના તું શું,
જાણો તું બધું!
પળે પળે નવીનતા
ધારે તું સદા?
તુજ વાત અરે ન્યારી
અનહુદ ગતિ તારી!
સમજું હું જે
તે એટલું જ કે -
તું જે હોતો
પણ ના ઘરી પહેલાંની!

(‘દીપિ’ જુલાઈ, ૧૯૬૦)

મુક્તાક

આલ છેટું અવનિથી તો યે
પરસ્પરને ચાહે,
કેવાં લેટે એકબીજને
ધરતીને સીમાડે!

૪૮. ધેલું ગોકુળિયું

(ગીત)

બંસી બજવી આજ થાક્ક્યો કનૈયો,
રાધા ન આવી તોચ દોડી જુ રે,
પછાડી વાંસળી ને તોડી રવૈયો,
નંદલાલ ગયો મુખ મોડી જુ રે!
વ્યાકુળ થયાં સૌ પશુ ને પંખીડાં,
ગોવાળિયા છે ધેલા જુ રે,
ગોપીઓની આંખ વહે ઉનાં આંસુડાં,
વસંતે પાનભર વેળા જુ રે!
વ્યથિત વૃદ્ધાવન, ગોકુળિયું ગામગીન,
ગાયે તૃણ જલ ત્યાગ્યાં જુ રે,
થયાં છે હુલ શા, જાણો જલ વિણ મીન,
રાધિકા આજ કયાં ભાગ્યાં જુ રે!
ત્યાં તો એકડી કાન પોતાના કાનનો,
રાધા ગોકુલમાં આવ્યાં જુ રે,
ભૂખ્યે ભાગ્યો થાળ જાણો મિષ્ટાનનો,
ગોપીને ગોપ ધાયાં જુ રે!
‘અચરજ શું આવડું? ગોરી સમજય ના,
કોણ ખીજ્યું, કેમ રીજ્યું જુ રે?’

પૂછ્યાં લોકનો આનંદ ઉર માય ના,
વહી રાધા મંદ મીઠું જુ રે:
‘શીજેલો રોજ તો જોયો નંદલાલને,
ખીજેલો આજ હતો જોવો જુ રે,
છણકે એ રીસના ભર્યું શું હુલકે,
પાભી એ સ્વર્ગ લાલ ખોવો જુ રે!’
રાધાની વાતા વસી સૌનાં મંદિર-મન,
કાનાને જોઈ સૌ રાચ્યાં જુ રે,
ધેલું ગોકુળિયું, ખીલ્યું વૃદ્ધાવન,
શૈ શૈ રાસ સો નાચ્યાં જુ રે!

મુક્તાક

અમે સરિતાનાં જલ
ખળખળ વહીએ,
‘વહેંચીને મોટાં થાવ’
એમ સૌને કહીએ.

૪૮. રામ-શ્યામ

રક્ષા અમારી કરો તમે રામ,
લીલા તમારી ના સમજાયે શ્યામ.

તાડકાનો વધ તમે કીધો રે રામ,
નાથીને નાગ કર્યો સીધો હો શ્યામ.

તોડી ધનુષ થયા સીતાના રામ,
વાંસળીએ ઘેલી કીધી રાધાને શ્યામ!

વનની વિકટ વાટ સ્વીકારી રામ,
ગાયો વૃંદાવન ચરાવી છે શ્યામ.

કેવટની સેવા છે સ્વીકારી રામ,
સુદામાની દીનતા ટાળી હો શ્યામ.

સુવર્ણ મૃગાથી લોભાયા રે રામ,
પારધીના તીરે વીંધાયા હો શ્યામ!

ખાધાં રે ખોર જુઠાં શબરીનાં રામ
ભાજુ વિદુરની ભાવી છે શ્યામ.

શલ્યાની અહુલ્યા બનાવી રે રામ,
દ્રૌપદીની લાજ તમે બચાવી હો શ્યામ.

પથર તાર્યા ‘રામ’ નામે રે રામ,
આંગણિયે તિરિ ધર્યો તમે હો શ્યામ!

વેશી રાવણને ઉધ્યાર્યો રે રામ,
લગતા નરસિંહને તાર્યો હો શ્યામ!

જગત રચી આ રાચો છો રામ,
કર્મનાં ફળ સૌને આપો છો શ્યામ.

સેવા અમારી સ્વીકારો શ્રીરામ,
દર્શન અમોને દોને ધનશ્યામ.

મુક્તાક

નસીબને દોષ શાને દો
આતો કર્મનો સરવાળો,
વાચ્યા જોણો કોદરા
તો ઘઉં ક્યાંથી લણવાનો?

૫૦. ધટનાચક

આજ જન્મોત્સવ, નિશ્ચિત મરણમુ,
અવસાન તથાપિ પુનરપિ જન્મમુ.
જાણ વિરહુ-દુઃખ મિત્રન નિશાની,
પવિત્ર પ્રયાગે સરિતા સંગમ.
પશ્ચિમ દૂબતો સૂરજ સાવે :
'કાલે પૂર્વે ઉધા ઉદ્યમુ.'
પર્વત શિખરે ઉગમે જરણું,
સાગર ભળવું એ જ ભવિષ્યમુ!
આનંદ શોકે, સુખેદુઃખ છૂધ્યાં,
ઉદ્ય અરતાનું ધટનાચકમુ!
સુખ દુઃખે મન સમતા ધરવી,
નિશાન્તો ઉગતો દિન અવશ્યમુ!

(૧૦-૭-૮૧)

૫૦-A હાઈકુ

(૧)
વંટોળ સ્પર્શી
૨૪ ચઠી આકાશ,
હુસે વસુધા!

(૨)
કિકેટ દડો,
આથડે આધો પાછો,
વિશે માનવ!

૫૧. જલતી અગાન જાળ છે!

(ગઝલ)

સંખંધોના તાણા વાણા તાં જળ છે,
સૌને પોતા પોતાની જ સંભાળ છે!
કોણ કોણી ચિંતા કરે સંસારમાં?
લાગણીની વાતો બધી, જાણો બ્રમજણ છે!
પુષ્પની સુગંધથી ભરમાયેલા હે ભમર,
ખખર નથી તને ભલા, એ જ તારો કાળ છે!
પુત્રી સિધાવે સાસરે ત્યારીને માતા પિતા,
સાગર સમાતી સરિતાની, ક્યાં કશી ભાળ છે?
મોટાઈમાં રાચનારા વામણાને શી ખખર:
પર્વતની ઊંચાઈ જે, એ જ એનો દાળ છે!
ઉજળું સઘળું દૂધ કે પીળું ના સોનું બધું.
ગાતા સાગરને હૈયે, જલતી અગાન જાળ છે!

(‘ભટ્ટભાસ્કર’ સાટે.-ઓક્ટો-૬૬)

પર. દરિયાલાલ

પર્વત જેવાં ડોચાં મોજાં
વાહુ રે વાહુ દરિયાલાલ,
આકાશે અડવાનાં ગજાં
ધન્ય રે કેસરિયાલાલ!
ગાગન ચાંદો જોઈ ઉછળો,
વાહુ રે વાહુ દરિયાલાલ,
વડવાનલની આગો પ્રજળો,
ધન્ય રે કેસરિયાલાલ!
ગંડાં મેલાં જલ સમાવો,
વાહુ રે વાહુ દરિયાલાલ,
ભૂપતિના ગર્વ ગળાવો,
ધન્ય રે કેસરિયાલાલ!
કોટી મોતી કૂઝે પાકે,
વાહુ રે વાહુ દરિયાલાલ,
મરજુવા મેળવતાં થાકે,
ધન્ય રે કેસરિયાલાલ!
લાખ જલયર પેટે પોષો
વાહુ રે વાહુ દરિયાલાલ,
શરણો આવ્યાં સૌ સંતોષો,
ધન્ય રે કેસરિયાલાલ!

આગ અહુનિશ અંતર જલતી.

વાહુ રે વાહુ દરિયાલાલ,
તોયે ગીતડાં ગાતા મલકી,
ધન્ય રે કેસરિયાલાલ!

(‘ગુજરાત’ ‘સાસાહિક’ નવે. ૦૩)

ધીરો પડ

ભાઈ જરા ધીરો પડ,
કોઈનું કહું કાને ધર,
સંસાર છે કાંટાની વાડ,
ધીરથી સંભાળી ચાલ.

૫૩. ભક્તા નાહિ કાચો

જૂઠો પાંચકો મહિર નાખી
દસકો લીધો પાછો,
વળતાં જૂની ચંપલ બઢલી,
ભક્તા નહિ હું કાચો!
'પાય લાગું' કહીને મેં તો
અલ્હાણ રસ્તો રીજવ્યા,
ગાંડા ગાળીમા સામા મળ્યાં તો
પાણી છાંટી ખીજવ્યાં!

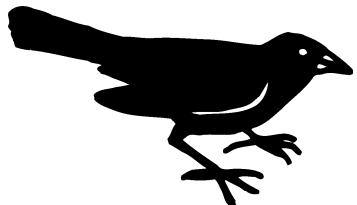
૫૪. વસંત વગાડે...

વસંત વગાડે ખીલી શી ઝી છે,
જૂમે તારુ નવ અવતાર પામી,
જીણ્યા શીણ્યા સૌ ખરી ગાયું નો
નવ પણ્ય વચ્ચે પ્રગાટચાં છે પુષ્પો.

પ્રસરી મહુક શી મીઠી સુગંધિની,
આખ્રી જૂંડે લઘાતી છૂપાતી
કોયલ ટણુકે 'કૂદુ' ગાન મીહું,
જાળી ગઈ સીમ સૂની બાળોરે!

નવોદા સ્વરૂપા વસુધા નિહાળી
વારી ગાયા દેવ સૌનદર્ય-લુણ્ધા,
કૂલોની સોજે સૂતા દેવ સુખે
દિવ્ય સુગંધિત ચહુ દીશ થૈ ગઈ!

(‘ભદ્રભાસ્કર’ અભિન-૫૭)

પપ. માનવી

(ગઝલ)

ખીજય રીજાય શરમાય છે માનવી,
અકારણ ક્યારેક કરમાય છે માનવી!

સંબંધોના આટાપાટા નિતા દોરાયા કરે,
ઓકદામાં ઓપાસથી જકડાય છે માનવી!

જળાં સંઝેગાનાં ગુંથાય એવાં તો ગજખ,
અજાણે તોમાં અધિક ગુંચવાય છે માનવી!

સાકાર કરવા સપનાંને જઝૂમે જીવનભર,
અરમાનના અંગારમાં શેકાય છે માનવી!

સગાં સ્વજન સ્નેહી વળી મિત્રો સાથી કેટલાં,
ભીડ વચ્ચે તોય અદૂલો અટવાય છે માનવી!

હિમ સમો શીતલ કદી જ્વાલમુખી શોગરમ,
પુષ્પમાંથી પથ્થર વડે ઘડાય છે માનવી!

વિચિત્રતાની ભરમાર જેવું પ્રાણી એલાગે છતાં,
કિસ્તારનું શૈષ્ઠ ઊર્મિ ગીતા છે માનવી!

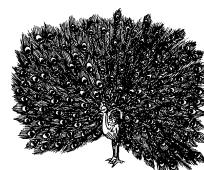
(‘લોકસત્તા’ જન્મદિન વિશેખાંક- ૨૨-૧૨-૬૮)

પક્. વર્ષા

(ગઝલ)

કિસાનને છે હાલી વર્ષા,
જગતા-તાતાની માતા વર્ષા,
શિખ તાપે તસ જીવને
પ્રેમે હેતી શાત્રા વર્ષા.
ધરતી બોયું બી જટ ફણગે,
સ્પર્શ કરે જ્યાં પ્રેમે વર્ષા,
વેરાન રહી ધરતી સજવે
હરિચાલી સારીથી વર્ષા.
સૂકાં સરવર નદી છલકવે
વરસી મુશણની ધારે વર્ષા,
મેધ-ગર્જના ગગન પડવાવે,
આકાશ વીજ ચમકાવે વર્ષા.
મોર નાચે, ટદ્દુકે ટેદ્દુક,
અશુ પાતી ટેલને વર્ષા,
ગર્ભ ધરતી મયૂરી આરી,
વંશ કલાપી ચલવે વર્ષા.
વાઢણ-છાયું ગગન ગંભીર,
વસુધા ધરાવે ધાને વર્ષા.
શરદ પૂનમની રાતો શાંલે
કરી ચાંદનો ચાંલ્લો વર્ષા!

૫૭. મન મારું ઘેલું!

(ગીત)

તમે એક વાર આવ્યાં,
કરોડ ચિંતા ભાવ્યાં,
કે આયખું રેલું રેલું!
અમે એક વાર જોયાં,
યુંઓ યુગ મોહ્વાં,
કે મન મારું ઘેલું ઘેલું!
તમે એક વાર હુસ્યાં,
દિલ એવાં વસ્યાં,
કે આયખું રેલું રેલું!
તમે એક વાર બોલ્યાં,
લાખ દિલ ડોલ્યાં,
કે મન મારું ઘેલું ઘેલું!
તમે એક વાર મહ્યાં,
હદ્ય એવાં ભાષ્યાં,
કે આયખું રેલું રેલું!
તમે એક રાત રહ્યાં,
મેં જીવનભર ચહ્યાં,
કે મન મારું ઘેલું ઘેલું!

(‘સ્ત્રી’ સંદેશ સામાજિક)

૫૮. ચાર હાઈકુ

(૧)

મેધ ગરજ્યો,
જરીયે ના વરસ્યો,
વાળી નેતાની!

(૨)

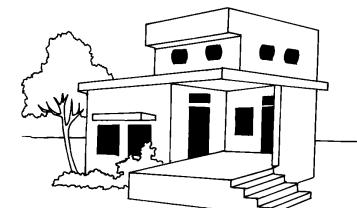
મકાન મોટું
સગવડ સભર
પણ ભાડાનું!

(૩)

જુઓ જંગલી:
સુધરેલાંએ માર્યા
કિંગ કેનેડી!

(૪)

શસ્ત્રો લો કોઈ,
શાંતિ માટે દઈએ,
લાખો જરૂરી.

(‘ભદ્રભાસ્કર’ ફેલ્યુઆરી-૧૯૭૧)

પદ. વસંત બનીને આવ્યાં

(ગીત)

વસંત બનીને આવ્યાં સખી રી,
રંગ સુગંધનો સાગર જુ,
પ્રેમ-દીવાની તમે રાધિકા
હું તો નટવર નાગરજુ!
ખીલ્યાં પલ્લવ પુષ્પ સખી રી,
સૂતું જગ્યું જોખન જુ,
મંદ મંદ પવનને વીજણો
હેલે ચઢતું ચૌવન જુ!
ભ્રમર અગણિતા આવ્યા સખી રી,
ધૂમે થઈ એ ઘેલા જુ,
કૂલ કૂલને ચૂમતા પ્રેમે,
અમર બની એ વેળા જુ!
ઉત્સવરૂપે આવ્યાં સખી રી,
આનંદ રસની હેલી જુ,
મંગાલ થઈ મનડામાં છાયાં
પ્રેમની રેલમહેલી જુ!
કિંતુ અચાનક તમે સખી રી.
રીતી ગાયાં મુખ મોડી જુ,

વાંક વસ્યો શો મનમાં મારો?

મને ગાયાં શીદ છોડી જુ?

વસંત ત્યારે વિલાઈ સખી રી,
પાનખર સહુસા બેઠી જુ;

ભ્રમર સધળા ભાગ્યા પળમાં
વદતા ‘નેતિ નેતિ’ જુ!

કુસુમ રૂપે ખીલ્યાં સખી રી,
કંટક ચૂંભવી ચાલ્યાં જુ;

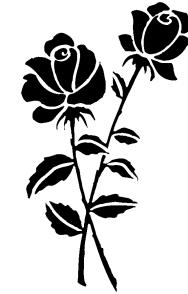
ફોરમ થઈ ફોર્યા મનડામાં
દિલને દુભવી હાલ્યાં જુ!

ઉજ્જવ જીવન-બાળ સખી રી,
વેરાન બની મન-ધરતી જુ,

રાજ કયું તમ હૈયે ગોપિતા
સમજ કરી ના પડતી જુ!

જે હુશો તે જીર્ખીશ સખી રી,
કદી ન તમને ભૂલીશ જુ,

શાસે શાસે સમરણ તમારે
જીવનખર હું જૂમીશ જુ!

(‘આકાશવાણી’ પરથી પ્રસારિત)

જ૦. રંગાની હેલી હો!

(ગીત)

હોલી આઈ હો, ઘેરૈયા ધૂમતાં,
કેડ ધૂધરા રે રમજૂમ જૂમતાં.

પિચકારી કરમાં હો, રંગના કુવારા,
ધૂળની ડમરીએ આનંદ-ધારા.

જેખન જાયું હો ધાક તીન ધા ધા,
નાચે યૌવન રી થા થા રે થૈયા!

ક્રજના ચોકે સાદે હો રે ગોપિકાઃ
'માખણ-ચોકા હો ક્યાં તું કનૈયા?'

રંધી રાધાને કરતો મનામણાં,
રંગે ભોજવી રે જ્હાલે ચુનરીયાં.

ધાઈ ગોપી સૌ, રાધા ને કાન જ્યાં,
રંગની હેલી હો ગોકુળિયા ગામમાં!

જ૧. ઉતારે ભવ પાર

કામ કોથ મહા રોગા છે,
લોભ મોહ રિપુ જાણ,
ભાગવત અમૃતા રોગ હુણે,
પથદર્શક એ માન.
રામકથા ભવતારીણી,
દૂર કરે ચિત્ત-ભાર
શુદ્ધ કરે મન આપણું.
ઉતારે ભવ પાર!

(ભાગવતામૃતમ्)

કૃ. વદ્ધોક્તિ

કેવા હંલી છે સત્યના આ ઉપાસકો!
સુકરાતા, ઈશુ ને ગાંધીના સત્યને
જેર ફાંસી ને ગોળી દીધાં ગામ વચ્ચે
તો ય જહેરમાં લખે છે હજુ :
‘સત્યમેવ જ્યતો!’

(‘અધાંદસ’ - નવેમ્બર-૧૯૬૩)

ચાર હાઈકુ

છે પાનભર
પિય, સંદેશ લાવે
વસંતનો ઓ!

ભૂતને સ્મરી
જીવતું વર્તમાન,
ભાવિ વિમાસે...!

જલ જે ગાજો
સાગારે, સ્થિતપ્રશ્ન
કેવું ગાગારે!

કૃ. પ્રતીક્ષા

જતી વેળા

તો આવવાનો કોલ દીધો છે.
તાંતું તારી રાહ જોઈશ ‘અલ્યા’,
‘ક્યાં સુધી? ક્યાં સુધી રાહ જોઈશ એમ?’
અરે, ત્યાં સુધી જોઈશ રાહ,
જ્યાં સુધી -

સૂર્ય પોતાના પ્રકાશથી ચંદ્રને અજવાળતો રહેશો,
ચંદ્ર શિતળ ચાંદનીથી ધરતીને સહુલાવતો રહેશો,
સાગાર ઘેરા નાદે ઈશ્વરને આરાધતો રહેશો,
હિમાલય ‘શિવોડહ’ મંત્ર પડધાવતો રહેશો,
સરિતા નિર્મલ જલથી ધરતીને નવરાવતી રહેશો,
હૈયાના હેતથી માતા બાળકને ધવરાવતી રહેશો,
પવન પ્રિયતમાને શોધતો ઘેલો બની ધૂમતો રહેશો,
ઉપવનનાં ઝૂલડાને ભમર સ્નેહે ચૂમતો રહેશો-
ત્યાં સુધી, ત્યાં સુધી હું તારી રાહ જોઈશ ‘અલ્યા’!

આવીશાને તું?
તારે આવતું જ પડશો ‘અલ્યા’!

૭૪. વિવિધ ઝપે વિલસે વાલમ

(બારમાસી)

કારતકનાં કુમકુમ પગલાં તું,
હાર હૈયાનો મારા વાલમ,
માગસરની મીઠી ઠંડી થઈ
સ્પર્શી બનતો ઘારો વાલમ!
પોષ માસની બંદ્રિલી ટાઢે
રજાઈ બની હુંદે દેતો વાલમ,
આવી અચાનક મહા માસે તું
કોયલ થઈ 'કૂ.ક' કે 'તો વાલમ!
ફાગણ ઉડતા રંગ ગુલાલે
ઘરેયો થઈ ઘૂમે વાલમ,
ચૈતરની તું સૂરજ-ગરમી
પ્રેમ-છણકે દજવે વાલમ!
વેશાખે જર્દ આંખા-ડાળો
શાખ બનીને રીજવે વાલમ,
જેઠ માસે ગગન-ઘટા તું,
વરસે નાને ખીજવે વાલમ!
માસ અધાઢે વીજ ચમકારે
પ્રિયા કાજે તરસે વાલમ,

શ્રાવણાં સરવરિયાં ઝપે

ટપક ટપક તું ટપકે વાલમ!

ભાડરવે તું ભર્યે સરોવર

હંસ બની લલચાવે વાલમ,

રાતા રથિયાળી આસોની તું

નવોઢા-મન ભાવે વાલમ!

હદ્ય ગોખનો ચાંદલિયો તું,

ચિતાંતું લે મુજ ચોરી વાલમ!

શરદ્ધપૂનમની રાત શીતળ તું,

ગરબે ઘૂમતી હું ગોરી વાલમ!

પળ પ્રતિદિન માસે મોસમ

વિવિધ ઝપે વિલસે વાલમ,

એક ઘડી ના તુજ વિષ જીવું

તાજપું તાવ વિરહે વાલમ!

જ્પ. થોડાં મુક્તાકો

સ્વરચાને

બોમે ચમકે વીજળી ને વાદળ ગજે નીર,
વનમાં ત્રાડે કેસરી ને યુધ્યે ઝૂઝે વીર,
સ્વસ્થાને સહુ કો શૂરા નિર્ભળ બીજે થાય,
ગાગર નીર ના ઘૂઘવે, પીંજર સિંહ પીડાય!

(અખંડ આનંદ)

શ્રદ્ધા

શ્રદ્ધાનું સિંચન થતાં, પાણાણે પણ પ્રલું વસે,
ચેતાનભર્યા મનુજમાં ના શું બેઠો દેવ હુશે?

મન મંદિર

કામ કોંઈ મદ મોહુ છે, મન-મંદિરનાં જાળાં,
દૂર થતાં એ શિધ ત્યાં, પથરાણે અજવાળાં.

વંદુ

ગાંધી દેશે ગોડસે જન્મયો
નિંદુ ના ધરણી,
ગોડસે વચ્ચે ગાંધી પાક્યા,
વંદુ એ જનની!

જ્જ. કર્મની રેખ!

આ જગતની કેવી રીત,
કોઈને વેર, કોઈને પ્રીત!
કોઈને પૈદલ, કોઈને કાર,
ઇશ્વર-માયા અપરંપાર!
કોઈને સુખ, કોઈને દુઃખ,
પક્વાન કોઈને, કોઈને ભૂખ!
કોઈને લક્ષ્મી, કોઈને લાત,
વિધાતાની વિવિધ ભાત!
કોઈને કડવું, કોઈને ગાળ,
કોઈને ઝૂલવું, કોઈને થોર.
કોઈને કુટીર, કોઈને મહેલ,
મોરાર જાતો જન્મે જેલ!
કોઈને ગાઢી, કોઈને કેદ,
કોઈને ખુશી, કોઈને ખેદ;
કોઈને લાખ, કોઈને એક,
કણતી સૌને કર્મની રેખ!

૭૭. મૃત્યુ માણ્યું છે!

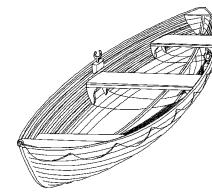
સુખદુઃખતો હીધું
તોમાં જીવી જાણ્યું છે,
રોવાના દિવસોમાંચ મે
સતત હુસી જાણ્યું છે.
કદી ફરિયાદ મેં કોઈ
તને કરી ના પ્રલુભારા,
બાકી જીવતાંચ જગમાં
મેં તો મૃત્યુ માણ્યું છે!

(‘ભટ્ટભાસ્કર’)

૭૮. ચાર હાઈકુ

(૧)
નૌકા નાની, ના
હાથ હુલેસું, જાવું
સાગર પાર!

(૨)
ખળખળતા
સાગર મધ્યે ઊભા
સ્થિર ખડકો!

(૩)
ગાગન ચાંદો
જોઈ એને ઉછળો
સાગર ઘેલો!

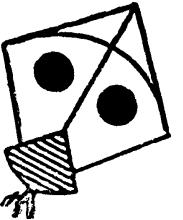
(૪)
દોડે પવન
ચહે શું પકડવા?
પાગાલ પ્રેમી!

૭૮. અગામ તત્ત્વ

સ્વતંત્ર થઈને બ્યોમે વિહુરે,
સ્વચ્છંદી પણ ખની જતી,
પૂર્વ પદ્ધિમ ઉત્તર દક્ષિણ
કદી કદી એ અરી જતી.
બંધન ના કો ઢીસે અને
ગાગન સકલ નિજ ભ્રમણ ભૂમિ,
નદી સરોવર મંદિર મહેલો
જોઈ રહુ એ ઘૂમી ઘૂમી.
પતંગ પરવશ તો ય બિચારી,
દોર-ધારણા ધરા વિધે,
અગામ તત્ત્વ કો મનુજ ઉપર
શાસન કરતું એ જ રીતો!

(‘વૈભવ’ ડિસે. - જાન્યુ. ’૬૮)

૭૦. જ્યારથી તમે રિસાયાં છો!

મને તારનાં તેજ ઘટચાં લાગો છે,
ચંદ્ર તો ફિક્કો છે જ,
કિંતુ સૂર્ય પણ જાંખો ભાસે છે
જ્યારથી તમે રિસાયાં છો!
બાગો ફૂલો કરમાયાં છે,
કળીઓ બધી છે મુરજાઈ,
પંખીએ ગીતા પણ છોડચાં છે,
બાગો બહાર જાણો કદી ન આવી
જ્યારથી તમે રિસાયાં છે!

હું તો -

મને ભૂલી ગયો છું,
નવી ભાસતી ફુનિયામાં
પાગાલ શો ઘૂમું છું,
ભર્યા સરવર તીર
ઘાસો જુસું છું -
જ્યારથી તમે રિસાયાં છો!

(‘ખલખલદયુવક’ ફેલ્પુ. ૧૯૭૩)

૭૧. મનો યમુનાને આકે કે...

(ગીત)

મનો યમુનાને આકે રે રમવું ગામે,
મોહુનાની મોરતીના સૂરોની યાદમાં
વૃદ્ધાવનની કુંભોમાં ભમવું ગામે... મનો.

સાગરને કાંઠે રે મનો ઘૂમવું ગામે,
પાણીમાં પુલ બાંધ્યો, સમરી ઓ રામને
ખજરંગની ભક્તિમાં જૂકવું ગામે... મનો.

કૂલ-ઝોર્યા બાગમાં મનો ફરવું ગામે,
કળીની સંગ રમી પ્રેમરસ પીતા ઓલા
પતંગની જેમ હિલ હેવું ગામે... મનો.

મનો આકશી વાદળનાં ગાજન ગામે,
ધરતી ધવરાવતા મેઘોની જેમ માણ
પરનો કાજે બધું ત્યજવું ગામે... મનો.

મનો ગાજન વિહરતાં વિહંગ ગામે,
'મજા લે આજની, ચિંતા શી કાલની'
એવાં મધુર એનાં ગીતાડાં ગામે... મનો.

મને નરસિંહની ભક્તિની મસ્તી ગામે,
ત્યાજીને રાગ દ્રેષ મીરાની જેમ મને
અમૃત જાણી જેર પીવાં ગામે... મને.

મનો સત્ય અહિસાનાં વ્રત ગામે,
સ્વહેશ સોવાનો મંત્ર ગ્રહીને મને
ગાંધીની જેમ ગોળી જીલવી ગામે... મને.

(‘ભદ્રભાસ્કર’)

૭૨. શિશુને શ્રેષ્ઠ માનું હું!

નથી સરનામું તારું તો, તને દૂંહું કહે ક્યાં હું?
ફર્જી ફોગાટ ઘણું વિશે, તને તોયે ન પામ્યો હું.

ગયો મંહિરમાં જોવા, દીઠી મનહર મૂર્તિ ત્યાં,
સમાયો જડ પાખાણો તને પણ કેમ માનું હું?

ભલે હિન્હ રહ્યો તોય, ગયો મરિજિદમાં જોવા,
કબર-કફનની નીચે, તને જોઈ શકું શું હું?

ગયો ગીર્જધરોમાં યો, મળો ત્યાં ભાળ તારી તો,
પ્રતીક એ ઘાતકી કૃત્ય મહી તુજને ન ભાળું હું.

કવિકે'તાહુતાજાણ્યા : 'વસ્યો સાગાર સરિતામાં',
અરે એ જલ વિષે જોઉં, મુખાફૂતિ જ મારી હું!

હુભરો સંતને સેવ્યા, જાયો જપ નામના તારા,
થઈ છ્યાનસ્થ છાતી આંગે બન્યો કંઈવાર અંધ જ હું!

ગયો કાશી ભયુરામાં, ધરમધક્કા જ મેં ખાંધા,
તિલક તાજ્યાં, કીધા દીવા, છતાં અંધારે રે'તો હું!

ગયો થાકી ખૂટી હિંમતા, થયો નિરાશ અંતરમાં,
સર્જયો હશો શું રે, તું હીણો જ રે'વા હું?

પરંતુ ના, અરે ઓ હેવ! અંતે તો દર્શન તો,
શિશુના સ્મિતમાં સહસા, ગયો ભાળી જ તુજને હું!

મળું ના સ્થાન કો અન્ય, સકલ અલાંડમાં વસવા,
અખુંધ એ બાલમાં ભાવું શું તો વિચારં હું!

અરે કિંતુ હવે શાને, વિચારો વ્યર્થ એ કરવા?
સહર્થે તું સમાયો તો, શિશુને શ્રેષ્ઠ માનું હું!

(‘સંસ્કાર’, ફેલ્લુઆરી-૬૫.)

૭૩. ‘રંગ’ ગાયો!

(નારેશ્વરવાસી પૂજય રંગ અવધૂતના નિધન પ્રસંગો)

‘રંગ’ ગાયો દિગંબર, સંસારનો છોડી રંગ ગાયો,
કરમાયાં કુસુમોમાં પુરી જીવનની સુગંધ ગાયો!
રંગ ગાયો.

નિવાસ નારેશ્વર નિતા જ્યાં વહેતાં રેવામૃત વારિ,
શાન્દંગાં વહેવીને સાંતા અમરતાને પંથ ગાયો!
રંગ ગાયો.

‘ગુરુલીલામૃત’, ‘સંજયગીતા’, ‘દત્તખાવની’ ગૂજરે શાન,
‘હરિદ્વાર’ માં અવધૂત જુઓ, એને અનોખે રંગ ગાયો!
રંગ ગાયો.

દા ઉપાસક શાસો શાસો નામ સમરંતો ઓનું,
‘રંગ’ ગાયો તોય રહ્યો છે, હૃદયનો રંગ ગાયો.
રંગ ગાયો.

(લોકભિત્ર-૨૨-૧-૬૮)

૭૪. ચંદ્ર વિજય

ધન્ય બની ધરા આજે,
ચંદ્ર પર માનવ ગાયો,
ચુગા-સોવ્યાં સ્વખા કાજે
મોતા મુઢી લઈ ઊઠયો!
દીતિહાસનું સર્જન અનોસં,
આજ ઊચું પ્રભાત સુનહરાં,
અવનિ છોડી અંબર વીધી,
બન્યો માનવ ચંદ્ર ભેર!
દેવ હર્યા હશે નિશ્ચે
સપ્તહસ માનવનું નીરખી,
અમર આર્મસ્ટ્રોગા રહેશે
અંતાર જ્યોત અખંડ બની.
ચંદ્ર હે, માનવને સત્કારજે તું પ્રેમથી,
ચુગોથી છે ચાહોતને, તું ચાહજે બેઘડી!

(માનવીના પ્રથમ ચંદ્ર ઉત્તરાણ પ્રસંગો : ‘અલભદ ભિત્ર’-સાફે. ૬૬’)

૭૫. નૂતન વર્ષે અભિનંદન

(રક્તાટપકૃતી સો સો ઝોળી - એ રાજી)

અમાસનાં અંધારાં વિત્યાં, જગો સૂરજ, ક્ષિતિજે,
સહુચું રશ્મિ વેરંતાં જગત-તિમિરને એ ભેદે,
લાખ લાખ હો, વંદન,
નૂતન વર્ષે અભિનંદન.

દીપોત્સવીના દીપક પ્રગટયા, જગત અજવાણ્યું આજે
અંધારાં કંઠ હજુ દીસો છે મનુજ-હંદ્ય-મંદિરે?
પ્રગાટો સ્નેહ-દીપ સૌ મન

નૂતન વર્ષે અભિનંદન.

નાના મનની ભોઈ પાળો તોડો શુભ અવસર આ,
'જય જગત' ના નાદો વચ્ચે નભશો એ દીવાલો ના,
છે વસુધૈવ કુદુંબકમ્.

નૂતન વર્ષે અભિનંદન.

'મારણ તો રૌણનું ભાનું હું, રૌણા સુખે સુખી',
વિચારશે સૌ માનવ જો આવું કોઈ હશે ના હુઃખી,
હો રાગ દેખ શમન,
નૂતન વર્ષે અભિનંદન.

ઓક્ટો. ૧૯૬૮

(ભદ્રભાસ્કર-દીપોત્સવી અંક)

અલલાલ દલલાલ

૮૭

૫૪

૭૬. વાદા નિભાઓ ગોપાલ આજ

ધર્મકા ક્ષય ઔર જય હો રહા હૈ પાપકા,
અભી પુરા નહીં હુઆ વાદા કૃષ્ણ ક્યા આપકા?

માનવ રક્ત કે લિયે માનવ પ્યાસા આજ યહાઁ,
ઔસે સમય હે પ્રભુ, આપ બૈઠે હૈં કહાઁ?

વાદા નિભાઓ ગોપાલ આજ, બચા લો માનવ જાતકો,
અગર હુઆ અબ યુધ્થ તો કલંક લગેગા આપકો।

કહો કબ આતે હો કાન, રાધે સંગ ખેલનકો,
વૃદ્ધાવન ગૌ ચરાનેકો, સુખ શાંતિ બરસાને કો?

(ભદ્રભાસ્કર-સાટે. ૬૧)

છાઈકુ

(૧)
અંધારે તુજ
પડછાયો ના સાથી,
આશ અન્યની?

(૨)
નયન મણ્યાં,
અંતર ધોડાપુર,
અદ્રેત બન્યાં!

૮૮

અલલાલ દલલાલ

૭૭. નિત તાને મળું!

ખીલતું દેખું પુઅ હું જ્યારે ચાદ મને આવે તારી,
તારાં દર્શન પામું હું પ્રભુ હૃસતું બાલ નિહાળી.
અમૃતા સિંચતી માતા બાળને તારી ચાદ અપાવે,
તારાં સ્મરણ થાતું જ્યારે મેઘ સુધા વરસાવે.
'કૂઢા' તાણા કલરવમાં તુજને સંતાયેલો ભાળું,
ભોળા શ્રમિતા દિન પ્રેમલ કિસાને તારી છાપ નિહાળું.
નયન નયવતી ગ્રામીણ ગોરીને મુખડે તારી છાયા,
ધાન્યના ટગલા ધરણી અડકે પ્રભુ, તારી એ માયા.
શ્રમિતા થઈને સંધ્યા ટાણે સૂરજરૂપે સૂવા તુ જાતો,
સુધા વરસાવી ચંદ્ર રૂપે ત્યાં પૂર્વકિશો ઉદ્ય થાતો.
ટમકંતા તારાના તોજે રજની-તમ દૂર હુંકી કાઢે,
ગરજંતા સાગાર રવરૂપે ભવ્યતાનું ભાન કરવે.
ઝડા તાણા પથ્યરમાં પ્રભુ તું દેવ થઈ વિરાજે,
જરજર સંગીત જરતા જરણે પ્રેમે ઘ્યાસ છિપાવે.
વિરાટ વામન સહુમાં વ્યાયો વિશ્વ આણુ પરમાણુમાં,
અગમ અગ્રોચર અનંત અનાદિ, તોચે પ્રભુ તુજ નામ ઘણું.
નજર જેને બધે નિહાળે ભિન્ન ભિન્ન રવરૂપે તુજને,
છતી આંખે અંધ થતા જન દૂઢે તારા દિવ્ય રવરૂપને.
દિવ્ય સહુ ત્યાં તુજને દેખું, તું જ્યાં તેને દિવ્ય ગાળું,
કાશી મથુરાં વૃદ્ધાવન નાગયો, છતાં નિત નિત તાને મળું!
(‘જનકલ્યાણ’)

૭૮. આપતાં આપી દીધું!

જગતા છે સુખનો સાગાર જીવવું જો જાહીઓ,
પગલે પગલે કંટક તો યે આનંદ અંતર માનીઓ.
કૃષણ ઘેલી મીરાંઓ સ્વયમ્ભુ જેર પીતાં એમ કીધું,
'મારાં ભોળું ઝજુ હૃદયમેં આપતાં આપી દીધું.
લાઠી ગામે કવિજન થયો એક નામે 'કલાપી',
રાજ વસતાં મહેલ મધે પીડ શાને જરાપિ?
કિંતુ દાસીપ્રેમે પડીને દુઃખ ઓણો વહોરી લીધું,
ઓણો ભોળું ઝજુ હૃદય ત્યાં આપતાં આપી દીધું!
પ્રણયીજનને આ સંસારે સુખ કયારે મહ્યું છે?
'પરણ્યાં તેને પ્રેમી ગાણવાં' એવું કોણો કહ્યું છે?
પતની પ્રિયા વચ્ચે જૂરતા ગોહિલે ગાયું સીધું :
'મારાં ભોળું ઝજુ હૃદય મેં દાનમાં આપી દીધું.!?'
ઘોડશી એવી ગ્રામ કન્યાએ કામણ કીધું?
રાજએ પણ ઝજુ હૃદય જ્યાં આપતાં આપી દીધું.
વિરહ યુવાન કવિએ જીવન દૂંકું કીધું,
ખીજું કરે શું જેણો હૃદય આપતાં આપી દીધું?

૭૯. ... નો ફળતા તમારા જામ છે!

(ગઝલ)

હૈયે મારે હરધી પળ કેવળ તારો મુકામ છે,
અવરના સહુવાસની મારે ગરજ શું કામ છે?

શ્રદ્ધા વિનાના ધર્મના ખોટા બધા વિખ્વાદ છે,
મંદિરમાં રહીમ મારા નો મસ્કિદમાં રામ છે!

ઉપર નીચે આજુભાજુ નજર પડે ત્યાં કોઈક છે,
વ્યવહાર ચલાવે વિશ્વનો છતાં એ બેનામ છે!

જન્મથી જરા સુધી સફર ના લાંઘી કે દૂંકી,
ખેલ પતાવી નટ અહીંથી જય ખીજે ગામ છે!

ખુરથી પર બેઠા છે તો સેવા સ્વભેય કરતા નથી,
સ્વીસ બેન્કમાં સત્તાંધોના બેહદ બેનામી દામ છે!

યાદ રહે જલીમો અંજામ બુરો આવશે,
ગારીબોની હા...ય પર નામ કે ના દામ છે!

પીધા વિના ય નશો તમને શીદ ચઠયો છે આટલો?
ભડકે બળો જઠરાણિ ને ફળતા તમારા જામ છે!

૮૦. મહેદ્દિલ મંડાણી

(શિતા)

તમે આવ્યાં ને મહેદ્દિલ મંડાણી.

હો... ઓ તમે આવ્યાં ને મહેદ્દિલ મંડાણી.

વનવનના વાયરા વાતું લાયા કે

કાયા કાનનની સાવ કોરી,

અષાઢ માસે પ્રથમ હિવસે

વર્ષાંએ આવી જક્કોળી,

છાંટચુ પાંડે-પાંડે પાણી - હો તમે.

સાગર ગરજુને સાદે છે કોને?

એને હૈયે છે વેદના વિરહની,

પરવત ઊંચાં મોંન ઉછાળે,

એ જંખે છે ઘડી મિલનની,

એની પીડા ના કોઈએ પિછાણી - હો તમે.

વિરહ મિલનના વારા ફેરામાં

પડધો સંતોની શાન-વાણી,

ભર ઉનાળે ગગન ગોરંભાય,

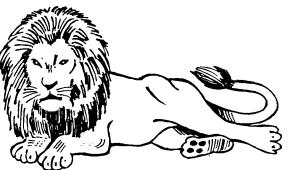
વરસે મૂરણધાર પાણી!

કોણે રમતા કુદરતની જાણી? હો તમે.

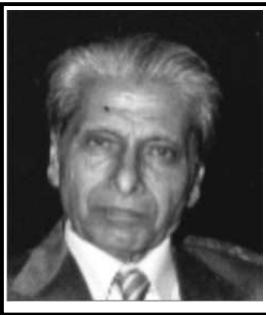

૮૧. છે આનંદ બાકે માસ

નીડર નેતાજીની ગુજરાતની,
સ્વાર્થ નાડર કે લોભ,
દીઘદૃષ્ટિએ નિષ્ણય લેવાતા,
ગતિ અવિરતા, ના થોભ.
નરસિંહની આ ભૂમિ ન્યારી,
ગાયે વૈષ્ણવજનનાં ગીતા,
કારિકામાં કૃષ્ણ બિરજે,
ભવોભવની છે પ્રીત!
ગાંધી સરદાર સપૂત્ર ભાતાના,
અમર ઈતિહાસે નામ;
દલપતા નરહંદ સુંદરમું સાક્ષર,
તિરનારે સિંહની છે શાન.
મહીં સાખર નરહંદા વારિ
ખેતર સિંચે છે નીર,
મખલખ પાકે આખાદ ઓર્ડૂ છે,
ગ્રગાટચું છે ધરાનું હીર.
કૃષિ વિજ્ઞાન કેળવણીને
વેપારે પણ વિકાસ,
ગૌરવથી જીવતા ગજરાતી સૌ
છે આનંદ બારેમાસ.

લેખકનો પરિચય

નામ :- ચંદ્રકાન્ત હરગોવિંદદાસ રાવ.

(M.A., M.Ed.)

જન્મ :- ૨-૨-૧૯૩૦

વતન :- અણાલિયા (જિ.ભરૂચ)

કર્મભૂમિ :- વડોદરા (૧૯૪૦ થી...)

અભ્યાસ :- એમ.એસ.યુનિવર્સિટી, વડોદરામાંથી બી.એ. (ઓનસી),
બી.એ., એમ.એ. અને એમ.એડ. જેવી ડિગ્રીઓ મેળવી. બી.એ. માં
આર.બી.જી.એચ. કાંટાવાલા પ્રાઇઝ અને એ.કે.ત્રિવેદી પ્રાઇઝ મેળવ્યાં.
કોલેજ કાળથી જ લેખન વાચનનો શોભ. એમ.એ.ના અભ્યાસ
દરમિયાન F.S.R. કાઉન્સીલમાં ચૂંટાયા.

- ૧૯૫૭ થી ૧૯૫૫ આચાર્ય : શ્રી નવદુર્ગા હાઈસ્કૂલ, ઉમલ્લા.
- ૧૯૫૯ થી ૧૯૮૮ શ્રી નારાયણ હાઈસ્કૂલ વડોદરામાં અધ્યાપન
કાર્ય.
- વડોદરા શહેર માધ્યમિક શિક્ષક સંઘમાં ઉપપ્રમુખ અને પ્રમુખ
તરીકે ચૂંટાયા.
- મહારાજા સયાજીરાવ યુનિવર્સિટી, વડોદરા જેવી
અંતરરાષ્ટ્રીયભ્યાત યુનિવર્સિટીની સેનેટમાં બે વાર રસાક્સીભરી
ચૂંટણીમાં સેનેટર તરીકે ચૂંટાયા. ‘ગુજરાતસમાચાર’માં ‘દીવાદંડી’
અને ‘સાંસારિકા’ નામક સામાજિક કોલમના પૂર્વ કટારલેખક.

- ગુજરાત રાજ્ય માધ્યમિક શિક્ષક સંઘ મહામંડળ, અમદાવાદમાં ઉપપ્રમુખ તરીકે ચૂંટાયા.
- વડોદરા શહેર વાલી મંડળના પૂર્વમંત્રી અને ઉપપ્રમુખ.
- ગુજરાતની જાણીતી સાહિત્યિક સંસ્થા ‘પ્રેમાનંદ સાહિત્ય સભા’ વડોદરાના વર્તમાન પ્રમુખ અને ટ્રેસ્ટી.
- ગુજરાત સાહિત્ય અકાદમી (ગાંધીનગર)ની સામાન્ય સભાના પ્રતિનિધિ (૨૦૦૩ થી....)
- ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ (અમદાવાદ)ની મધ્યસ્થ સમિતિના સભ્ય (૨૦૦૫ થી....)
- ‘પ્રેમદીવાની’ થી ‘કુમ કુમ પગલે’ જેવી છ સામાજિક નવલકર્યાઓ અને ચાર નવલિકા સંગ્રહો (‘સ્નેહદીપ’ – ‘ધર ભણી’ અને ‘આંબાની ડાળે’)ના લેખક તથા ‘છબછબિયાં’ અને ‘ચાંદામામા પોળી’ જેવા બાલકાવ્ય સંગ્રહોના કવિ. ‘ગૌરી મારા ગામની’ (કાવ્ય સંગ્રહ)ના કવિ.
- બે નવલકર્યાઓ ધારાવાહિક રૂપે પણ પ્રગટ થઈ છે.
- ‘આકાશવાણી’ પરથી વાર્તાઓ, કાવ્યો, નાટકો, ચિંતનલેખો વગેરે પ્રસારિત થયાં છે અને થાય છે. ટી.વી. પરથી નાટકો ટેલીકાસ્ટ થયાં છે.
- **Reference India, Twentieth century Distinguished who is who** અને **Indo Arab who is who**
- જેવાં પાંચેક આંતરાષ્ટ્રીય ગ્રંથોમાં શ્રી ચંદ્રકાન્તભાઈનો પરિચય દુનિયાના લખપતિષ્ઠિત મહાનુભાવો સાથે પ્રગટ થયો છે.
- ‘બ્રહ્મભંગ મિત્ર મંડળ’ વડોદરાના પૂર્વ મંત્રી અને ‘વડોદરા બ્રહ્મભંગ સમાજ’ના સ્થાપક પ્રમુખ.
- કારેલી બાગ, વડોદરામાં ધાત્રાલય અને બે કોમ્પ્યુનીટી હોલ સાથે વિશાળ કેમ્પસ ધરાવતી શૈક્ષણિક સંસ્થા શ્રી બ્રહ્મભંગ વિદ્યોત્તેજક મંજળના પૂર્વ મંત્રી, ઉપપ્રમુખ, પ્રમુખ અને ટ્રેસ્ટી.
- ‘ભંગ ભાસ્કર’ (માસિક)ના તંત્રી લગભગ ઉર વર્ષની તંત્રી તરીકેની સેવા.
- શ્રી બ્રહ્મભંગ વિદ્યોત્તેજક મંડળો સન્માન કરી રૂ. એક લાખની ધેલી શ્રી ચંદ્રકાન્તભાઈને અર્પણ કરી હતી, જેમાં રૂ. પાંચ હજાર ઉમેરી તેમણે સંસ્થાને પરત કરી હતી.
- તેમના ધર્મપત્ની સૌ. કલાબેન જાણીતા લેખક પત્રકાર સ્વ. શ્રી પ્રહલાદભાઈ બ્રહ્મભંગ (અમદાવાદ)નાં પુત્રી છે. અને ‘બ્રહ્મભંગ ભગીની મંડળ’, વડોદરાનાં પૂર્વપ્રમુખ છે.
- ‘દૂરદર્શન’(અમદાવાદ) પરથી શ્રી ચંદ્રકાન્તભાઈની દીર્ઘ સાહિત્યિક સફર એમની મુલાકાતરૂપે ટેલીકાસ્ટ થઈ છે.